

Poveš' o mýtnikovi MÁRIA ĎURÍČKOVÁ Starodávna cesta od Lučenca na Zvolen bežala najprv po šírej rovine a potom nahor dolinou pomedzi kopce. Na rovienke neďaleko hradu Divín sa stretla s potokom. Preťal ju nehlbokým skalným korytom, cez

ktoré sa cesta musela brodiť mokrými nohami, či to už bolo v lete, či v zime.

Zamyslelo sa nad tým divínske panstvo.

„Ponad potok spravíme most,“ rozhodol zemepán, „a od mosta budeme vyberať mýto.“

Preložili z brehu na breh drevený most a pri moste postavili hneď aj domček pre výbercu mýta. Zakrátko sa okolo mosta zjavili viaceré dreveničky, v ktorých bývalo hradné služobníctvo. Osada dostala meno Mýtina a volá sa tak do dnešných čias.

Spomínanou starodávnou cestou chodievali aj hrnčiari z Haliče, čo je obec neďaleko Lučenca. Chodievali na jarmok do Slatiny, Očovej, Zvolena, Bystrice, aj do ďalších horniackych končín. Skupinka vozov prikrýtych plachtou, nazývali ich hrnčiarske koráby. Pod plachtou bol uložený, senom poprekladaný hlinený riad: misy aj mištičky, hrnce aj hrnčičky, haľbice, krčiazky, mliečniky, dvojčky, budkáče, širániky. Jedny farby hnedej, do červena, ako dobre vypečený chlieb, druhé sýtozelené ako hôrny mach. A na nich ozdôbky prostunké: pásiky, vlnovky, zúbočky, lístičky...

Spolu s chlapmi chodievali na vozoch aj ženy, veď na jarmoku sa vždy zišlo viacero rúk i viacero očí.

Večná škoda, že sa strážnica v Mýtnej nedala nijakovsky obísť. Lebo odkedy tam bol mýtnikom Kečke, hrnčiari sa s ním zakaždým pochytili.

Kečke bol statný chlap čiernych fúzov, pochádzal odkiaľsi z dolniakov. A večne chodil vyzbrojený čugaňou, akoby ani nežil medzi ľuďmi, ale dakde v hore medzi zvermi.

Nakukne Kečke pod plachtu a povie:

„Mýto bude dva toliare.“

„Ale, pán mýtnik, veď predošle to bol iba

toliar,“ bránil sa hrnčiar Žigo, ktorý chodieval so svojím vozom vždy popredku.

„Dva toliare!“ vraví neúprosne Kečke

„Kdeže viacej, pán mýtnik, zarovno s doskami, ako aj predošle.“

„Dva toliare!“ vraví neúprosne Kečke a natrča dľaň.

„Veď tolko ani nemám, nerátal som s tým.“

„Keď nemáš, tak si požičaj, alebo sa vráť domov k svojej hline! Bedári sa nemajú čo potlkať po hradských cestách!“

Museli hrnčiari povytriasť mešteký do posledného denára a spojenými silami zaplatiť mýto, ak sa chceli dostať na jarmok.

A to tak zakaždým. Nikdy neboráci nevedeli, koľko mýta im zas vyrúbi oplan Kečke.

A keby aspoň pristal na to, že zaplatia na spiatočnej ceste, keď už budú mať tržbu — kdeže! Navidomoči ho tešilo, že ich môže takto sužovať.

Raz, keď ich tiež tak trápil pre mýto, vystúpila spod plachty prvého voza starena v čiernej kitli a dlhom plátennom oplecku. Žigova mať. Zastala na rázvore a zodvihla ruku, akoby chcela hodiť kameňom.

Kečke sa zarehotal:

„No čo, ty vedma?“

Starena si odkašľala a so zdvihnutou rukou povedala chrapľavo:

„Nech ťa zradí hlina, i tvojho syna, i tvoj dom!“

Dopovedala a znova sa vtiahla pod plachtu.

Vozy odhrkotali a Kečke stál zarazený. Čo to povedala tá stará? Nech ťa zradí hlina... No a čože tam po hline! Na svete sú vzácnejšie veci ako hlina. Striebro, zlato...

Vošiel do pitvora a oko mu padlo na hlinený hrniec, ktorý stával v popole, vždy plný teplej vody. Čože je to? Popol je tmavý od mokroty a na klenutom boku hrnca vymokajú z krivoľakej praskliny kvapky vody. Vyzerá to, akoby hrniec plakal.

V tej chvíli vybehla z komory Kečkeho žena.

„Božie dopustenie, či čo?“ kričala. „Všetky mliečniky sa mi popukali, komora sa topí v mlieku, chytro ho popreliavajme, ak sa ešte čo dá.“

V tých časoch nemávali ľudia v pitvore kredenc. Na ukladanie riadu slúžil plot. Hrnce nastokli hore dnom na tyčky plota, tam sa aj vysušili, aj presnili, a čo hlavné, nikomu nezavadzali.

Snímajú mýtnik i jeho žena hrnce z plota, ale čo ktorého sa dotknú, hneď každý praskne, rozpukne sa po dĺžke či po šírke a v ruke im ostane len ucho. V celkom krátkej, nedlhej chvíli neostalo mýtnikovcom nič, čo bolo z hliny vykrúžené a v peci vypálené. Hlina zradila Kečkeho i celý jeho dom, tak ako to povedala starena v oplecku.

„No počkaj, ty bosorka!“ zahrozil sa Kečke svojou čugaňou. „Toto ty ešte oplačeš!“

Žena ho krotila:

„Nechaj tak, muž môj. Keď najbližšie prídu tie vozy, vezmeme si namiesto mýta hrnce, misy, mliečniky. Aspoň budeme mať nové.“

Blížil sa martinský jarmok v Slatine, na ktorom haličskí hrnčiari nemohli chýbať. Keď odpoľudnia zastali pri strážnici, Kečke im oznámil, že dnes nebudú platiť mýto v peniazoch, ale v tovare. A jeho žena už aj vyberala najkrajšie kusy. No čo ktorého sa dotkla, hneď sa jej každý v ruke rozpadol.

„Celkom nanič riad!“ rozkričala sa. „Len pozri, muž môj, čo to oni vozia na jarmok!“

Chytí hrniec aj Kečke, naozaj, hneď bol hrniec na dvoje. Chytí misu, hneď bola na štvoro. Teda takéto nepodarky vozia hrnčiari na jarmok? Neslýchané... A tu sa mu vynorí v predstave starena v dlhom oplecku, i jej

chrapľavý hlas: „Zradí ťa hlina, i tvojho syna, i tvoj dom!“ Bosorka prekliata, ešte i môjho syna do toho zaplietla, maličkého Imriška, čo ešte ani dobre chodiť nevie! Zaškrípal Kečke zubami, pred očami sa mu spravil červený oblak. Prehodil si čugaňu tenším koncom do dlane, a iba keď začne mlátiť po hlinenom riade! Rachoce to, druždí, rinčí, všetka tá krásna robota sa premieňa na črepy. Kým sa

posledný voz spamätal a rozbehol naspäť spiatočnou cestou, predné tri boli už plné úbohých črepov.

Smutní sa vracali domov haličskí hrnčiari. Čo teraz bude s nimi? Komu budú predávať svoju robotu? Na dolniaky chodiť sa nedá, tam sa rozpelešili Turci, a sem na horniaky im zahatal cestu mrchavý mýtnik. Vari im už prichodí načisto zahynúť?

Kývol Žigo na suseda Križa, pohybom hlavy ho pozval k sebe do voza. Celý zvyšok cesty presedeli vedno pod plachtou a radili sa. O čom, to nevie nijaká živá duša. Kolesá hrkotali, kopytá dupotali, črepy rachotali...

Na tretie ráno objavili ľudia v potoku sud. Zapadol do vymletej jamy kdesi pozdola Podrečian a vôbec sa nehýbal. Bol to zvláštny sud, náročky prederavený. Keď vytlačili dno, našli v sude utopeného Kečkeho.

Vyšetrovala hradná vrchnosť, kto by to, čo by to, ale nič nezistili. Iba toľko sa dozvedeli od Kečkeho ženy, že v noci zaklopal ktosi na oblok. Nie, nevie povedať, či to bolo neskoro večer, alebo zavčasu ráno. Muž podistým vyšiel von, lebo sa jej marí, že vrzli dvere. Máva tuhý spánok a mužovu prázdnu posteľ objavila, až keď ráno vstala.

Život je už taký, nič ho nezastaví. Mýtnické miesto v strážnici zaujal iný chlap, nie už taký surovec. Odpustiť, pravda, neodpustil nikomu ani on, ale predsa len mal trošku svedomia a dal ľuďom žiť.

Rodina nebohého Kečkeho ostala bývať v Mýtnej. Postavili si domček a okolo neho plot. No kým sa na susedných plotoch vysušal a slnil pekný hlinený riad, na tomto plote býval vždy len riad drevený alebo plechový. V Kečkeho rode už nikdy viacej neobstálo nič, čo bolo z hlíny vykrúžené a v peci vypálené.

Na Slavíne

ŠTEFAN MORAVČÍK

Holubienky hrkútavé,
pozrime sa, čo je práve
nové v našej Bratislave!

Zaletíme na Slavín,
zanesieme pozdrav tým,
čo spia v tieni pamätníka,
ktorý sa až hviezd dotýka.
Tie hviezdičky veselé
hriali chlapcov na čele,
keď tu u nás padli mladí,
hoci život mali radi.

Slavín, pomník večnej slávy,
o priateľstve veľkom vraví,
o slobode, ktorej cena
bola draho vykúpená.

Slavín nech nám jasne svieti
a zlý uhlík vojny zhasne!
Do radostných sníčkov detí,
Slavín, Slavín, svieť vždy jasne!

Rozprávka z prírodopisného kabinetu

DANIEL HEVIER

Táto rozprávka sa začína žmurknutím králičieho oka. Ten králik sedel na stole. Stôl bol v prírodopisnom kabinete. Prírodopisný kabinet sa nachádzal na druhom poschodí. Druhé poschodie bolo v jednej škole. Tá škola stála na Gombičkovej ulici. No a teraz viete všetko, takže môžeme pokračovať.

Prírodopisný kabinet pripomínal džungľu. Boli v ňom husté liany a prastaré prasličky, husté paprade a cudzokrajné kvety, divé šelmy, pestrofarebné vtáky a vzácne motýle a v rozsvietenom akváriu plávali rybičky. A iba tie rybičky boli živé; paprade a prasličky boli len nakreslené na papierových tabuľkách, kvety boli z umelej hmoty a zvieratá v prírodopisnom kabinete boli vypchaté.

V prírodopisnom kabinete kraľoval učiteľ prírodopisu Sebastián Hrdlička. Okrem neho vstúpilo dnu iba niekoľko vyvolených nôh. Boli to nohy najvzornejších vzorníakov, ktorých si Sebastián Hrdlička vybral, aby mu pomáhali nosiť na vyučovanie školské pomôcky.

„Dnes vezmeme výra ušatého,“ hovoril svojim pomôckárom a dodával s vystretým ukazovákom: „Ale opa-tr-ne, opa-tr-ne, nech mu nepokrčíte uši!“

Inokedy putoval do triedy ďateľ, havran, jašterica, čajka chichotavá, ktorá sa už nechí-

chotala; líška, a raz za čas aj rys ostrovid, najvzácnejší exemplár celej zbierky.

Keď ho postavil učiteľ Hrdlička na stôl, žiaci v prvých laviciach od hrôzy ani nedýchali.

„Nebojte sa,“ posmeľoval ich Sebastián Hrdlička. „Ten rys je iba vypchatý. Nemôže vám ublížiť.“

Ale žiaci veľmi dobre videli ostré pazúry i vycerené zuby a pre istotu sa v laviciach príliš nehmýrili. Čo keby...

Po hodine odniesli najodvážnejší pomôckári rysa ostrovida späť do prírodopisného kabinetu a neuveriteľne rýchlo sa odtiaľ vzdialili.

A rys ostrovid sa strnulo pozeral pred seba a nič nevnímal. Ako by aj mohol, jeho oči boli zo skla.

Jedného dňa však zaklopal na dvere prírodopisného kabinetu človečik s čiernou briadkou. Pod pazuchou držal škatuľu previazanú striebornou stužkou.

„Som kúzelník Čapurka,“ predstavil sa učiteľovi Hrdličkovi. „Vlastne bývalý kúzelník. Rozhodol som sa zavesiť kúzelníčenie na klínce! A toto tu... (bývalý kúzelník vopchal prekvapenému učiteľovi škatuľu do rúk)... a toto tu je František. Vlastne bol. Včera som ho naposledy vytiahol z môjho kúzelnického

cylindra za uši. Preto ich má trochu dlhšie. Ale inak bude z neho skvelá školská pomôcka! Do videnia!“

Bývalý kúzelník Čapurka bol už dávno preč a učiteľ prírodopisu Sebastián Hrdlička sa ešte stále pozeral s otvorenými ústami na previazanú škatuľu. Potom ju konečne otvoril — a vytiahol za uši krásneho bieleho králika

s červenými očami. Pozrel sa do pravého králičieho oka a uvidel v ňom maličkého učiteľa prírodopisu Sebastiána Hrdličku, ako drží za uši bieleho králika s červenými očami a v tých červených očiach je ďalší, ešte menší učiteľ prírodopisu Sebastián Hrdlička, ako drží za uši...

„Tak dost,“ spamätal sa Hrdlička. „Do našej zbierky pribudol nový exemplár. Treba mu dať inventárne číslo a zapísať ho do katalógu školských pomôcok.“

Potom položil vypchatého králika na stôl, pomädľil si od spokojnosti ruky a pobral sa domov, pretože už bolo dávno po vyučovaní. Doma sa zahĺbil do štúdia odbornej literatúry, či sa niekde dozvie o výskyte králika cylindrového, čiže kúzelnického.

V prírodopisnom kabinete sa zatiaľ odohrávali čudné veci! Králik pochádzal z kúzelnického cylindra, a preto sa aj on cítil trochu kúzelnicky. Nemienil veru nehybne drepieť na stole a so skleným pohľadom zízať pred seba. Zažmurkal pravým očkom, pohýbal ľavým uškom, ktoré bolo o dva centimetre dlhšie od pravého, a pomykal fúzikmi. A v tej chvíli... pst! Začali sa diať prapodivnosti najprapodivnejšie!

Výr ušatý vystrel široké krídla. Ďateľ si napravil svoju červenú čiapočku, ktorú mal trochu nakrivo. Havranovi sa rozsvietili oči ako storočné diamanty. Veverička pohla chvostom. Rys ostrovid sa prikrčil a vyceril tesáky. Kvety začali voňať, liany sa ovíjali okolo nôh stola a motýle pod sklom otvorili vrchnák a ako cez otvorený oblok vyleteli von.

Všetky vypchaté zvieratá ožili.

„Vrrrrrrrrzzzghg!“ zavrzgal vysušeným zobákom starý havran. „Ako dávno som už nerrrrrozprával! Naposledy vo svojom minulom živote, keď som bol starrrrrým veľtcom... Sedával som na pleci storrrročného mudrrrrrca a... ach, škoda rrrreči! Terrrrraz je zo mňa vypchávka!“

„Ja som bol kedysi obávaným kráľom lesa,“ vystrel pazúry rys ostrovid. „Môj zrak prenikal cez tmú ako ostrý nôž. Vtedy mi ešte

patrilo meno ostrovid. Ale dnes? Dnes mám sklený pohľad a nedovidím si ani na špičku nosa!“

„Klop-klop,“ ozvalo sa v kúte a všetci si mysleli, že ktosi klope na dvere, hoci v túto nočnú hodinu bola celá škola prázdna. To si však iba ďateľ zaspomínal na dávne časy, keď bol ešte lesným lekárom.

„Preklopkával som strom za stromom, klop-klop... Mal som titul LUDr., čo značí doktor lesa! A dnes? Dnes mi tí lotri žiaci poklepkávajú po mojej červenej čiapočke, až ju mám celkom nakrivo!“

„A zo mňa bola najväčšia a najchvostovitejšia krásavica v celom lese,“ vyhrklo na jeden dúšok z veвериčky a z očiek sa jej začali kotúľať slzy. A pretože oči mala zo skla, aj slzy boli sklené — boli to pravé perly.

„Hú,“ zahúkal nešťastne výr ušatý. „Ja som bol pánom nočnej tíšiny! A dnes mám inventárne číslo 25. Pozrite sa mi na pazúrik!“

A naozaj, výr mal okolo pazúrika drôtik s papierikom, na ktorom bola veľká dvadsaťpäťka.

Nuž, každé zviera sa žalovalo, vzdychalo, spomínalo... Iba motýle nič nevraveli. Poletovali vo vzduchu a mávali krídlami, z ktorých sa sypali na zem zvyšky motýlieho púdry.

Biely králik však zrazu zažmurkal ľavým okom, pohýbal pravým uchom, ktoré bolo o dva centimetre kratšie od ľavého, a pomykal fúzikmi. A v tej chvíli... pst! Všetky zvieratá stuhli v nehybnom postoji, oči im vyhasli — a znovu z nich boli školské pomôcky s inventárnym číslom.

Len kúzelnický králik nestrnul. Ktovie, akým kúzlom sa mu podarilo rozhýbať predné i zadné labky, zoskočil z podstavca a už ho nebolo. Načisto sa stratil.

Keď ráno prišiel do prírodopisného kabinetu učiteľ prírodopisu Sebastián Hrdlička, zvolal:

„To som si mohol myslieť! Nijaký králik cylindrový, čiže kúzelnický neexistuje! Nepíše sa o ňom v odbornej literatúre, nemôže byť ani v mojej zbierke! Všetko sa mi to muselo iba zdať!“

Voňavá bábovka a prefíkané myšky

DUŠAN KOVÁČ

V rodine majstra Kristiána bolo rušno. Blížil sa deň Kristíni-nych siedmych narodenín. Večer pred slávnostným dňom piekla mama Kristiánka nádhernú bábovku. Majster Kristián, známy vynálezca a básnik, nechal tento večer všetko ležať, nasadil si kuchársku čiapku a šľahal tuhý sneh. Bábovka bola z voňavého marcipánu, orieškov, hrozienok a z množstva iných dobrot. Vyzerala síce ako bábovka, ale v skutočnosti to bola torta. Bolo v nej zapichnutých sedem sviečok.

Bábovka bola v kuchyni na stole, ale rozvonila sa po celom dome. Kristína i jej brat Serpentín sa večer v posteliach mrvili, potahovali nosom, len aby lepšie cítili tú nádhernú vôňu. Nakoniec ich však únava zmohla a celý dom, ponorený do sladkých vôní, ticho spal.

Alebo že by nespali?

Ráno, len čo sa Kristína prebrala, rozbehla sa do kuchyne, rovno za bábovkou.

Ale hrôza! Bábovka nikde. V kuchyni na stole ostali iba porozhadzované sviečky a omrvinky.

Kristína spustila strašný rev.

spatý Serpentín. A len čo sa objavil, hneď všetci videli, že má ústa dolepené od marcipánu.

Kristiánka zalomila rukami, Kristína sa dala znovu do plaču. „Ty zlodej, ty si mi zjedol moju bábovkúúúú!“

„Ja?“ čudoval sa Serpentín. „Ja som ju nezjedol. Ja som spal.“

„A čo tvoje ústa, sú celé od marcipánu!“

Serpentín si utrel ústa.

„Ja nie, ja som to nebol, na-

„Jajajáj! Moja bábovka! Moja bábovčičkááááá, moja sladká, krásna!“

Na ten strašný plač sa prebral celý dom. Pribehol majster Kristián, mama Kristiánka a o chvíľu sa vo dverách objavil aj rozo-

mojveru! To bol, tento... to boli myši!“

„Ale čo?“ začudoval sa majster Kristián. „A to už ako?“

„To bolo tak,“ začal rýchlo Serpentín. „Mne sa to snívalo. Vlastne sa mi to nesnívalo. Iba som si myslel, že sa mi to sníva...“

„Klameš!“ skočila mu do reči Kristína. „Vidím, ako ti mäkne nos!“

„Len ho nechaj,“ povedal majster Kristián. „Nech nám to dopovie. Vyzerá to byť veľmi zaujímavé.“

„Teda,“ pokračoval Serpentín, „myslel som si, že spím, ale vlastne som nespál. Zrazu sa začali diať čudné veci. Pod podlahou to začalo šramotiť a zo všetkých dier začali vyliezať myši. Bolo ich veľa, hádam dvadsať. A hneď do kuchyne. A okolo bábovky. Najprv iba tancovali, piskľavo vyspevovali, potom sa odvažovali čoraz bližšie. Tie najsmelšie už začali z bábovky vyhrýzať mandle a hrozienu.“

„To ty si tá myš!“ vybuchla Kristína.

Ostatní však urobili „pssst!“ Chceli vedieť, ako to všetko v tom Serpentínovom sne dopadne. Serpentín teda rozprával ďalej:

„Potom sa odvážili aj ostatné. Vyťahovali si spod kožuškov malé nožíky, bábovku si krájali

a delili. Až ostali iba takéto omrvinky.“

„Klame. Neverte mu ani slovo,“ povedala Kristína.

„A čo tie tvoje ústa od marcipánu, ha?“ opýtala sa Kristiánka.

„Počkajte, počkajte,“ prerušil ich majster Kristián. Natiahol si rukavice, do ruky vzal lupu. „Všetko treba preskúmať.“

Pozorne, kus po kuse prezeral lupou omrvinky i porozhadzované sviečky. Pomaly sa blížil s lupou k Serpentínovi, poprezeral omrvinky na jeho ústach i brade, sledoval stopy na koberci i okolie myšej diery.

„Zdá sa, že prípad je jasný,“ vyhlásil napokon. „Bábovku zjedli myši. A aby zahladili po sebe stopy, natreli Serpentína marcipánom. Myši sú prefíkané nezbednice.“

„Serpentín je tiež pekne prefíkaný,“ nedala sa Kristína.

„Musíme tým myškám prejsť cez rozum,“ povedal majster Kristián. „Ale ako?“

Chvíľu rozmýšľal a potom povedal: „Už to mám. Myšky sú síce maškrtné, ale je o nich známe, že sú aj veľké parádnice. Takže,“ majster Kristián zdvihol významne ukazovák, „upečieme

novú bábovku. A aby ju myšky znovu nezjedli, ušijeme im krásne farebné krinolíny. Večer ich nakladieme na dlážku a ráno uvidíme. Bude to vedecký experiment.“

Nová bábovka bola hádam ešte voňavejšia ako včerajšia a na dlážke pri myšej diere boli poukladané malé krinolíny z pestrých látok, chutnučké, ako vymalované.

Len čo v dome všetko pospalo, ozval sa pod dlážkou šramot. O chvíľu už začali z myšej diery vyliezať myšacie ňufáčiky. Začali zhladúvať voľačo na jedenie. Prvé, čo zbadali, boli krinolíny.

„Pozrite! To je nádhera!“ zapíšťali myšacie hlásky.

A už sa aj vrhli na krinolíny. Obliekli si ich, začali sa vykrúcať a obzerali si jedna druhú v mesačnom svetle. Vrteli sa a pustili sa do tanca. Na hlad úplne zabudli.

Ráno vstal prvý majster Kristián a utekal do kuchyne. Na zemi našiel porozhadzované krinolíny.

Rýchlo bežal zobudiť Kristínu.

„Vstávaj, Kristínka! Pozri, myšky mali oblečené krinolíny!“

Kristína sa prebrala a utekala do kuchyne. Darmo však hľadala bábovku, po bábovke ani stopy.

„Bábovkááá, kde je moja bábovkááá!“ spustila znova krik.

Hneď sa zobudila Kristiánka aj Serpentín.

„Čo rumázgaš?“ povedala rozospatá Kristiánka. „Pre istotu som ju zamkla do kredenca.“

Kristiánka odomkla kredenc, vybrala odtiaľ voňavú bábovku a postavila ju na stôl aj so siedmimi sviečkami.

„Pozkážila si vedecký experiment,“ povedal majster Kristián mrzuto.

„Teraz vlastne nevieme, kto tú bábovku zjedol,“ pridala sa Kristína.

Lenže bábovka voňala tak neodolateľne, že o chvíľu už všetci zabudli na myšky, na krinolíny aj na vedecké experimenty.

Majster Kristián pobozkal Kristínu na čelo.

„Všetko najlepšie k tvojim narodeninám,“ povedal. „A keďže si musela na svoju bábovku čakať o deň viac, dávam ti ako prémii ešte jeden bonbón.“

Kristíne sa rozžiarili oči ako vianočný stromček. Potom jej všetci gratulovali. Priplichtil sa aj pes Kareláb a kocúr Vinco. Vinco vytrhol zo záhonu peknú snečnicu. Ale nikto sa naňho zato nehneval.

Majster Kristián zapálil sviečky, Kristína ich sfúkla, vzala nožik a začala narodeninovú tortu deliť.

Keď dávala kúsok bábovky Serpentínovi, zamračila sa a povedala: „Nabudúce, keď budeme mať bábovku, mali by sme ušit krinolínu aj pre Serpentína.“

Nadelila mu však rovnako ako ostatným.

Keď sa slávna oslava skončila, majster Kristián si sadol do svojho kresla, zapísal celý príbeh do zošita a priložil k nemu takéto poučenie:

Milé deti! Keby vám niekedy cez noc zmizla bábovka, nikdy si nemyslite, že vám ju zjedli bráčik či sestrička, aj keby mali ústa od marcipánu. V noci jedia bábovky iba myši, ktoré sú strašne prefíkané, ale pritom sú aj veľké parádnice. Oveľa, oveľa väčšie ako hociktoré dievčatá.

Ako kubo nakupoval

Márne kubo spomína si:
„Čo to kúpiť kázali mi,
na drievku kus sladkej zimy?
Bananásky, ananásky,
vždy bývam z nich ubabraný,
anásky či banásky,
či kusisko klobásky?“

Kúpim kilo banásov,
kilo ananásov,
potom kilo banásov,
potom kilo anánov.
Opášem sa klobásou
a všetko zjem pod bránou!“

A pod bránou ukonaný
spomína si na anásky,
bananásky, ananásky, banásky
nad kúštičkou klobásky:

„Čo to kúpiť kázali mi,
na drievku kus sladkej zimy?
A tá zima volá sa
tuším nanuklobása.“

Kvákajky

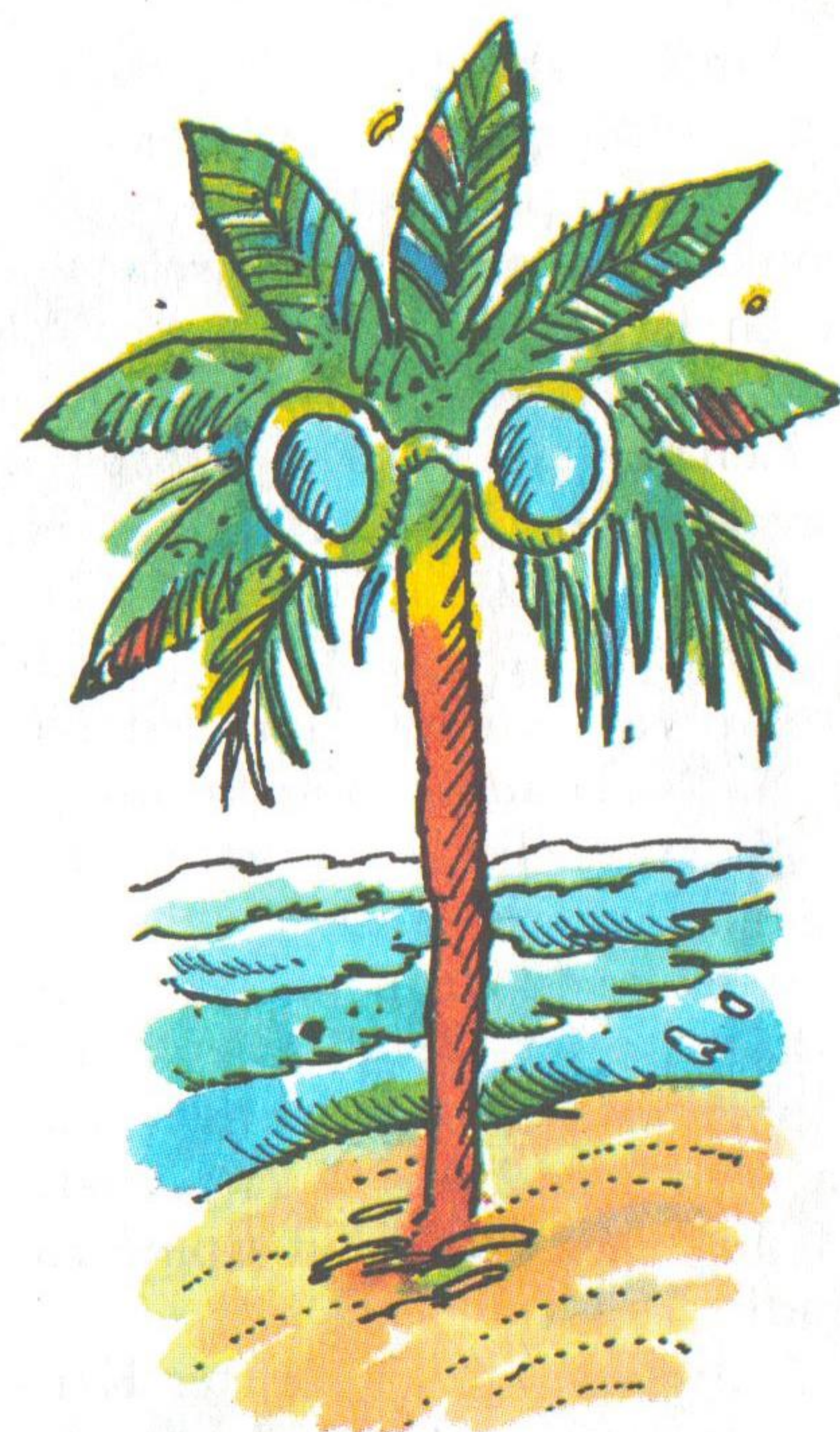
Žabička sa plačká
a spieva si kvá-kvá.
Pýta sa jej kačka:
„To si na mňa kvákla?“

„Nekvákla som tebe,
kvákam sama sebe.“

Kačka nôžkou ťapká
a spieva si kvá-kvá.
Pýta sa jej žabka:
„To si na mňa kvákla?“

„Nekvákla som tebe,
kvákam sama sebe.“

„Máme mokré čiapky,
aj podobné labky,
labky-lapajky.
Tak sa spolu hrajme,
tak si zakvákajme,
veď sme kvákajky!“

Kokosové orechy

Kubko nerád orechy,
čo cupocú na strechy,
lež tie veľké, kokosové.
Kde však rastú, kto mu povie?

Kubo radu dal mu:
„Videl si už palmu?
Choď a palmu pokos,
hneď budeš mať kokos,
ba aj chutné mlieko!
Je to neďaleko.
Choď rovno až po rovník,
bude z teba poľovník.
Ale pozor na tigra,
strielať palmy nie je hra!“

Pohádky

Hádali sa Hanka s Dankou,
hádali sa nad hádankou.
Tak sa tuho hádali,
až im slzy padali.

„Hanka, veď ty nie si Hanka,
ale dáka pohádanka!“

„Danka, to ty nie si Danka,
ale taká pohádanka!“

Hádali sa, hádali,
až im slzy padali.

No nič nevyhádali,
lebo zrazu zbadali,
že hádanku neuhádli.

Tak si do náručia padli.

Zagágaj a papagáj

Ja som gunár Zagágaj
a ty húska Zagágajka.
A ty zasa papagáj
a ty pestrá papagájka.

Ak si múdry, papagáj,
ak si múdra, papagájka,
gágaj a znes husie vajká!

Gágaj, papagájka, gágaj,
len tie vajká nepomágaj!
Husie vajká, papagájka,
budú pre takého zajka,
čo od strachu nezajajká.
Každé maľované vajko,
čo dostane od nás zajko,
bude pestré ako papagáj.

Ak si múdry, zagágaj,
gágaj, papagájka,
znášaj také vajká!

Bumbaj

Zažil som to iba ja,
poznám toho bumbaja!
Dlho bumbal z fľašky,
ako cent bol ťažký.
S bábätkami hrať sa bál,
len by sa bol kolembal.
Sladkosť mal plný kumbál,
z medvedíka medík bumbal.
Dedko, babka, obaja
krmievali bumbaja.

„Bumbaj, veď už nebumbaj,
aj nám trošku medu daj!“

Ale bumbaj iba bumbá,
po mlieku mu chutí rumba
a med zasa po čaji.

Takí sme my bumbaji!

Veselé jarné kilometre

JOZEF PAVLOVIČ

Na vlka a líšku doľahla jarná únava.

„Najúčinnejší liek na jarnú únava jesto... chcem povedať, je sto jarných kilometrov,“ poradil im medved.

Lenže líška s vlkom si nechcú kvôli jednej únave zodrať nohy.

„Kamarátka moja, radšej sa my pekne zložme!“ navrhol vlk.

„Máš pravdu, priateľu, nôžky si treba šetriť. Našinec nikdy nevie, kedy ich bude súrne potrebovať.“

Tak sa teda zložili na auto, ktoré si kúpili v autobazáre.

Po hore však jazdiť nemohli, červená

okrúhla značka im to nedovoľovala. Preto zbehli do mesta. Pravdaže, o pravidlách cestnej premávky ani nechýrovali.

Ukázalo sa to hneď na prvej križovatke. Svietilo červené svetlo.

„Môžeme ísť na červenú?“ uvažoval nahlas vlk.

„Že váhaš. Sme tu hostia a hostia majú vždy prednosť,“ pohla líška rozumom.

Lenže na križovatke stál príslušník a ten bol iného názoru. Energicky zapískal a rozbehol sa za nimi s pokutovým blokom.

„Keď budeme každú chvíľu zastavovať, nenabeháme jarné kilometre nikdy,“ povedal vlk a pridol plyn.

Na ďalšej križovatke nefungovali svetlá, no zato tu boli až traja príslušníci. Jeden riadil dopravu a ďalší dvaja pokutovali neporiadnikov.

„Kto má teraz prednosť, keď je tu samý príslušník?“ pýta sa zase vlk.

„My, lebo jarné kilometre nemožno prerušovať,“ odpovedala bleskovo líška a auto znova preletelo cez križovatku ako blesk. To bolo opäť vypiskovania!

Radšej odbočili na poľnú cestu.

No keď šli dolu brehom, zistili, že im nefungujú brzdy. Ešte šťastie, že auto malo deravé dno, pomohli si nohami.

Horšie bolo hore svahom. Došiel im totiž všetok benzín.

„Čo teraz? Do stovky nám nejaký ten kilometer ešte chýba,“ vraví líška.

„Vymeníme sa. Ty budeš riadiť a ja tlačíť,“ rozhodol gavaliersky vlk.

Pokračujú teda v ceste, aj keď im to ide ako v lete na saniach.

„Kto to za nami strieľa?“ vyľakala sa zrazu líška a schovala sa pod volant.

„Nerob paniku,“ namrzol sa vlk. „To nám strieľajú iba pneumatiky. Niektu tu rozsypal klince.“

O chvíľu im odpadlo zadné koleso. Vlk musel auto nielen tlačíť, ale aj niesť. No ani líška sa netešila, auto bez duší išlo z nej vytriasť dušu.

Celkom sa potešila, keď zbadala, že odletelo aj jedno predné koleso. Vyskočila z auta a pomáhala ho vlkovi niesť.

Šlo im to pomerne dobre: dvojkoľosové auto je čosi ako motorka.

Potom líška prešla dozadu, lebo aj druhé zadné koleso bolo vťahu.

Nieslo sa im ešte lepšie, lebo jednokolesové auto im pripomínalo fúrik.

Lenže sa im stala horšia vec. Zrazili sa s víchrom. Ten im zahral na city!

Brnkol do modrej karosérie, a tá pod hore, akoby bola modrým balónikom. Brnkol do motora, a ten odletel, akoby bol pierkom. Aj posledné koleso si to šinie cestou-necestou. Líške a vlkovi zostal v rukách iba volant.

A potom sa im stala tá najhoršia vec.

„Aké pneumatiky to zas po nás strieľajú?“ opýtal sa vlk.

„To nie sú pneumatiky, ale poľovník,“ povie líška.

Tí ale fujazdili do hory!

„Ako len dobre, že sme si šetrili nohy. Našinec nikdy nevie, kedy ich bude súrne potrebovať,“ zopakovala ešte raz líška, pretože opakovanie je matkou múdrosti.

Náš kamarát Čipko

Ôsma časť

ANTON HYKISCH

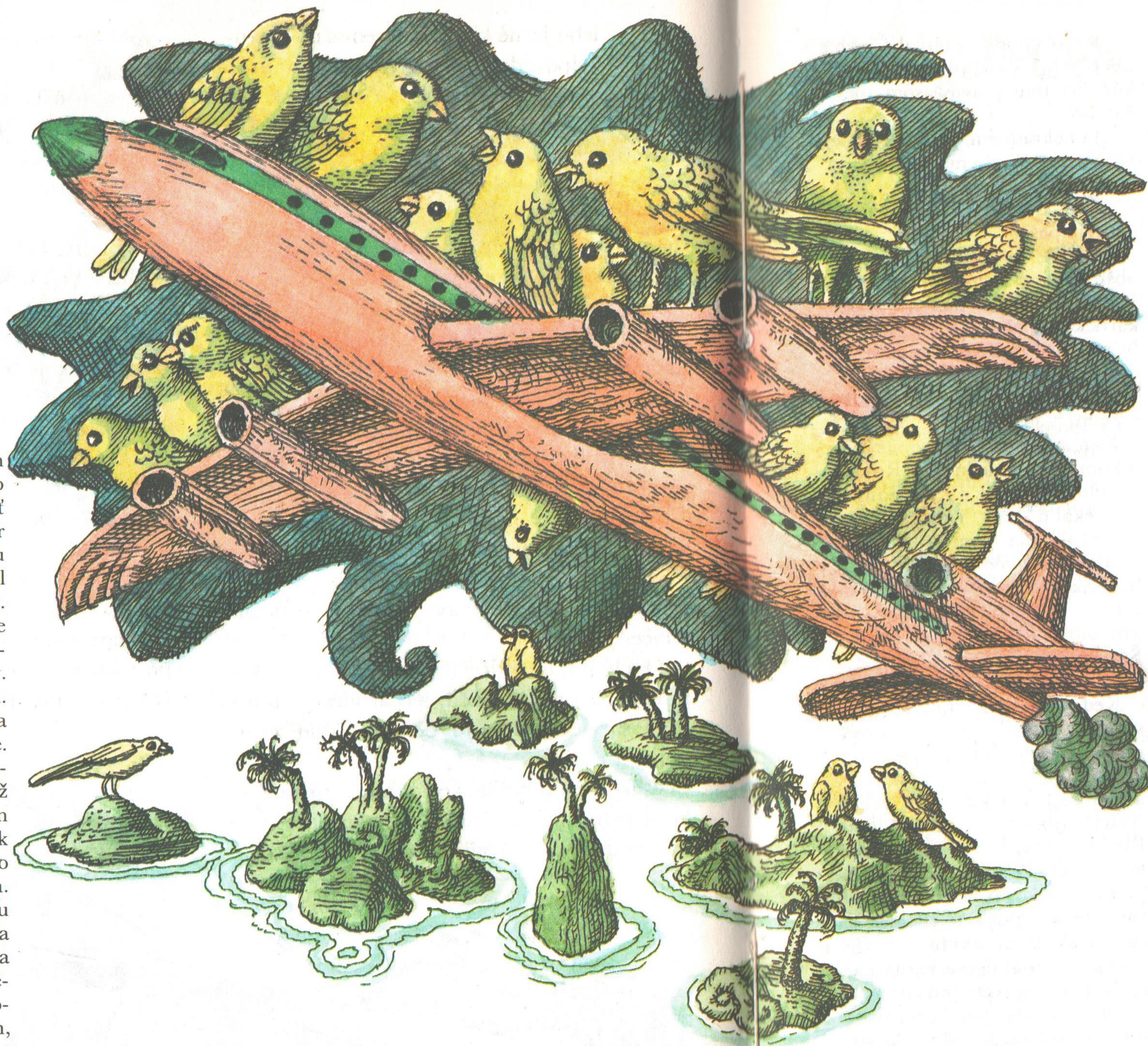
Poplach na letisku

Prišla jar, zmizol špinavý sneh z ulíc mesta. Slniečko vysušilo chodníky a dalo sa bicyklovať pred garážou. Vtedy inžinier Milan Laciak odletel cez Moskvu do ďalekej Číny, aby pomohol pri rekonštrukcii veľkej fabriky. Sľúbil, že Romanovi prinesie krásne vyrezávané paličky na jedenie a naučí ho jesť po čínsky.

Nadišiel deň otcovho priletu. Mama s Romankom čakali na letisku, opierali sa o zábradlie. V diaľke sa objavil iljušin z Moskvy, blížil sa a klesal k zemi, až sa s veľkým dunením a pískaním dokotúlal pred nich. Otec Laciak si kráčaľ s ľahučkou taštičkou po schodoch z lietadla a zakýval im.

„Pod, ideme rýchlo k východu pre zahraničné linky,“ ťahala mama Romanka. Utekali tam mnohí, čo čakali svojich z veľkého lietadla. Pani Elena Laciaková pricupká ku skleneným dverám, obzerá sa, kde sa popletá Roman, ale Romana nikde. Veď istotne príde, zamotal sa medzi ľuďmi.

Nečudo. O chvíľu sa totiž dav čakajúcich znova vrhol k letiskovej ploche, lebo sa ozval nový hukot. Pristálo ďalšie lietadlo. Švajčiarske. Mimo plánu. Odve-

lil ho sem z Viedne, kde je hmla.

„Má ísť na Kanárske ostrovy s turistami,“ vykrikoľ niekto.

Kanárske ostrovy, strhol sa Roman. Kanárika už mám, ale vidieť ostrovy, ktoré sú zaplavené kanárikmi, to je už niečo! Romana pochytila strašná túžba

uvidieť Kanárske ostrovy. Chcel sa opýtať mamy, či sú kanáriky aj na strechách domov, alebo len na stromoch. Kde im sypú potravu? Sú vôbec na Kanárskych ostrovoch aj domáci ľudia, alebo iba kanáriky? Mamy však nebolo.

„Čipko, kamarát môj, kde máme mamu?“ Roman utekal do haly.

Čipko neodpovedal, nehýbal sa. Romana sácali cestujúci, dostával buchnáťy od kufrov a tašiek. Skoro mu vyrazili Čipka z ruky, keď si ho kládol k uchu.

„Mamu nájdeme, ale medzitým odletí lietadlo na Kanárske ostrovy. Prečo by si nemohol vidieť aj ty kus sveta ako tvoj ocko?“

Roman sa striasol. Ako vie Čipko, čo si myslím? Čo robiť? Ocko bude iste rozprávať skvelé veci o Číne, mama ma istotne zháňa.

„Ocka nájdeš doma aj o pár dní, aj mamu. Darčeky z Číny ťa počkajú. Ale lietadlo na Kanárske ostrovy nepočká. Odlet má o desať minút,“ dobieďzal malý pukušiteľ pri Romanovom uchu. „Neváhaj, taká príležitosť sa ti už nenaskytnie!“

„Ale mama by...“

„Si baba, nie chlap, Roman!“

To rozhodlo. Roman sa vkradol do záchodu. Darmo, záchody sú najpríhodnejším miestom na miniaturizáciu.

Deti, pamätáte sa ešte na zaklínadlo?

„Fede-riko Fa-džin, Masa-toši Ši-ma...“ zadržal dych a tuho myslieť na to, že sa zmenšuješ, zmenšuješ. (Čaro nefunguje a nezmenšujete sa? Chyba nie je v zaklínadle, ale vo vás, deti, musíte mať pri sebe správneho Čipka.)

Romanovi miniaturizácia funguje. Čipko ho berie za ruku a hybaj, šup ho pod dverami zo záchodu na čerstvejší vzduch. „Hop,“ zavýskne Čipko a naskočia na lesklú topánku. „Vedie nás sám švajčiarsky kapitán, ha-ha.“

Roman a Čipko sa s námahou pridržujú šnúrok na topánke pána kapitána, každý za jeden koniec. Kapitán s letuškami vystupuje po schodoch do lietadla. Na Kanáry, búši Romankovi v hlave. Letušky idú do kuchynky pripravovať jedlá a nápoje. Kapitán zastane pri dverách do pilotovej kabíny. Skúša rukou. Je

zamknutá. Hocikto nemôže vojsť k srdcu veľkolietadla.

„Som zvedavý, ako sa dostaneme dnu,“ šepká Roman.

Pán kapitán vytiahne z vrečka malý lesklý prúžok z plastickej hmoty. Opatrne ho vsunie do otvoru. Ako na čarovný rozkaz, pilotná kabína sa otvorila.

„Mikroprocesorová karta,“ povie hrdo Čipko, chytí Romana za ruku a zoskočia z pilotovej topánky. „Na karte sú údaje s menom kapitána, číslom linky, číslom lietadla. Moji kamaráti preskúmajú, či je všetko v poriadku. Ak áno, kapitánovi dvere otvorila. To je vynález, čo?“ Potom sa všchnú do kabíny. Let na Kanárske ostrovy môžu prečkať bez pohromy. Naši dvaja dobrodruhovia sa ľahko zamotajú do nespočetných zákutí medzi množstvom páčok a prístrojov a nikto ich neobjaví.

O chvíľu zahučali mocné prúdové motory, cestujúci nastúpili. Obrovský vták sa pomaly dokotúlal na rozjazdovú dráhu, aby sa vydal na ďaleký let k ostrovom plných kanárikov a iných divov.

Zdesenie

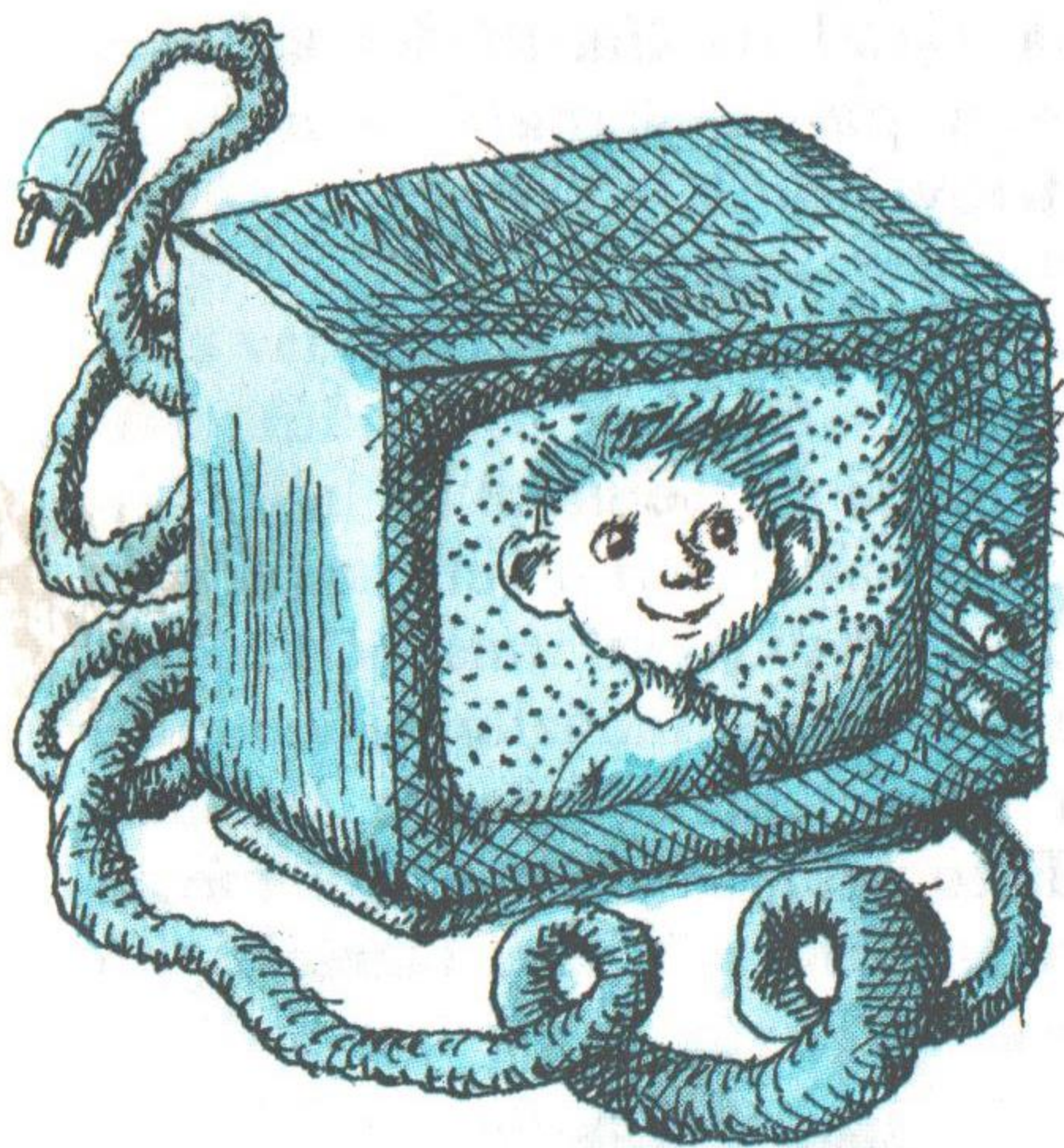
„Kde je Roman?“

Táto nešťastná veta sa ozývala od týchto chvíľ nespočetne ráz z úst Eleny Laciakovej a neskôr z úst jej muža Milana Laciaka. Táto veta skalila radosť z návratu z ďalekej Číny. Darčeky pre

Romana ostali nerozbalené v obývačke.

Môžete si predstaviť, aký nastal frmol. Najprv príslušníci bezpečnosti prekutrali celú letiskovú budovu. Neobišli ani záchody, ani sklady, ani kúty s metlami, ani skrine v bufetoch. Chodili s dlhými palicami, ktoré mali zapípať, ak niekde v skrini zaňuchajú Romankov opasok so železnou prackou. Našli poskrývané všeličo, len nie Romana. Federálna kriminálna ústredňa vyhlásila celoštátne pátranie po Romanovi Laciakovi. Keď sa Roman nenašiel, zapojil sa Interpol, čiže medzinárodná polícia, čo hľadá pašerákov drog, milovníkov bômb a podobných darebákov. Švajčiarske lietadlo po pristátí prehľadali, pasažierov na Kanárskych ostrovoch legitimovali, zratúvali. Nič. Mama už nevládala plakať, vyschli jej slzy. A otec si vybral dovolenku, nebol schopný pracovať.

Zjedol by som hoci aj kanárika

I keď sa vám zdá, deti, že s rodičmi cestovať je otrava, ukáže sa, že vypraviť sa bez rodičov na Kanárske ostrovy má tiež

svoje nevýhody. V prvom rade chýbali kanáriky. Aspoň v takom počte, ako si Roman predstavoval. Keď sa naši dvaja pútnici ako hrášky vytratili z hotela, kde sa kapitán ubytoval, zistili, že je vonku horúčava na omdlenie. Bolo dákych tridsaťpäť stupňov v tieni. Romana začal nivočiť hlad a smäd.

„Odminiaturizovať sa ešte nemôžeš. Hľadajú nás,“ prikázal Čipko. „Vydrž deň či dva, si chlap. Keď pominie rozruch, potom sa prejdeš po ostrovoch ako normálny chalan. A vykúpeš sa do sýtosti. Pozri! Samý bazén, samé more!“

„Ale ako sa dostaneme domov, kamarát Čipko?“ trápilo Romana svedomie. Nebolo múdrejšie hrať sa s hračkami z Číny?

„Tak ako sme sa dostali sem. Až sa títo zrekreujú, o dva týždne sme ich lietadlom doma. O pristátie v Bratislave sa postarám, neboj sa!“

Na tretí deň Roman už nevydržal. Nemôže predsa stále slediť pod stolmi, jest dáke odrobinky po cudzích ľuďoch! Aj tak by mu ich vychytili tunajšie drzé mačky a psy. Fuj!

„Ma-ši ši-to-sama-džin-fakori-defe...“ Ktože si to zapamätá? A prudko sa nadýchať. Ľahko sa Čipkovi povie, ale Roman už nevládze. Horko-ťažko sa zväčšil a narástol na normálneho chlapca. Vyliezol spod slnkom spáleného kríka, chcel sa niečoho napiť. A dať do úst kúsok jedla.

Lenže, človeče, nepomôžeš si. Nemáš peniaze. Nikto ti tu zadarmo nič nedá. Tí, čo sa tu opekajú a plačkajú vo vode, sú napchatí peniazmi.

„Kamarát Čipko, ako ti je dobre, že nie si človek. Nemusíš jest a piť. Ale ja už nevydržím!“ a chcelo sa mu plakať.

„Strachopud!“ zavrčal Čipko. „Poď sem! Vidíš tú malú taštičku? Pri tom plavovlasom dievčatku?“

„Ja nekradnem, Čipko. Radšej na Kanároch zhyriem od hladu a smädu.“

„Žltú kartičku si len požičiame, chápeš?“

Roman pochopil. Večer sa obšmietal pri sivom múre banky. Podľa Čipkových pokynov vložil kartičku do otvoru v múre, chvíľu počkal. A zázrak! Do dlane sa mu začali sypať peniaze!

„Bankomat! Úverová kartička s čipmi,“ jasal Čipko. „Krása!“

Roman sa nestačil radovať. Za rohom sa ozvali kroky. Roman pustil mince z rúk a z posledných síl utekal do tmy. Tam sa vysilený zvalil na zem s Čipkom v hrsti. Snívalo sa mu o roji kanárikov. Padali mu pečené do úst.

Šťastný návrat?

Keď ráno ujo záhradník našiel v tráve neďaleko hotela neznámeho bieleho chlapčeka, rozdrnčali sa telefóny, vysielačky a ďalekopisy takmer na celom svete, najmä doma. O deň nato Romana posadili do francúzskeho lietadla. Pristálo v Prahe, kde už čakal ocko. Nedal Romanovi zaucho, ale pusú a takmer sa rozplakal. Aj za mamu.

Mama zatiaľ doma varila najlepšie jedlo na svete pre najneposednejšieho cestovateľa na svete. Ale ho nedovarila. Malo sa stať voľačo veľmi zlé. O tom však inokedy.

(Pokračovanie)

ILUSTRUJE PETER KLÚČIK

Tisíc zlatiek za múdre slová

KAZAŠSKÁ ROZPRÁVKA

Dávno, pradávo sa na trhu jedného veľkého mesta rozložil medzi kupcami akýsi žobrák a začal ponúkať svoj tovar.

„Predám múdre slová za tisíc zlatiek,“ kričal po celé dni. „Kto si ich kúpi, neofutuje.“

Dopočul sa o čudnom kupcovi chán toho mesta. Dal si žobráka zavolať, zaplatil mu tisíc zlatiek a prikázal:

„A teraz povedz tú svoju múdrosť!“

„Najprv rozmýšľaj a potom konaj!“ povedal bedár chánovi. Potom zobral peniaze a pobral sa domov.

Chán sa zamyslel a rozhodol sa urobiť všetko preto, aby slová, ktoré kúpil za tisíc zlatiek, mal vždy pred očami. „Najprv rozmýšľaj a potom konaj!“ napísal na dvere, na steny, na každý predmet svojho paláca, ba ešte aj brús, ktorý dennodenne používali jeho sluhovia.

Neďaleko mesta žil ešte jeden chán — zlý a zákerný vládca. Zaumienil si zničiť suseda zo sveta a zmocniť sa jeho majetku. Keďže nemal dosť síl na priamy boj, rozhodol sa, že zahubí svojho suseda lstou.

U spravodlivého chána slúžil lekár, ktorý raz do roka púšťal svojmu pánovi žilu. Zákerný chán si ho dal zavolať a vraví mu:

„Zabi svojho vládcu a za odmenu dostaneš odo mňa hrudu zlata, veľkú ako hlava.“

„V ten deň, keď to urobím, ma jeho rodina pripraví o život. Načo mi potom bude vaše zlato?“

„Len sa ty neboj,“ začal ho prehovárať zákerný chán. „Týmto nožom pustíš svojmu pánovi krv. Nôž je otrávený jedom, a keď sa jed zmieša s krvou, tvoj vládca umrie, a teba nikto nebude upodozrievať.“

Lekár napokon privolil, vzal otrávený nôž a vrátil sa domov.

Nastal čas pustiť vládcovi mesta žilu. Zavolali k chánovi jeho stáleho lekára. Lekár vzal do ruky nôž a podľa obyčaje ho začal brúsiť. Vtedy mu zrak padol na slová, napísané na brúse: „Najprv rozmýšľaj a potom konaj!“

Zamyslel sa lekár a začal v duchu uvažovať: „Ktože ma nabáda na takú podlosť? Teraz pustím chánovi žilu a on umrie. Potom aj ja sám prídem o život. A aký úžitok budem mať zo zlata, keď už nebudem medzi živými? Nie, radšej sa vzdám tohto podlého kroku.“

A ako si zaumienil, tak aj urobil. Vopchal do vrecka otrávený nôž a začal brúsiť starý. Všimol si to chán a pýta sa:

„Prečo si si zobral iný nôž? Hovor!“

„Tento nôž, pane, používam už niekoľko

rokov, nuž som si naň zvykol. Ten, čo som odložil, je nový, nevyskúšaný.“

Zamračil sa chán a vraví:

„Povedz pravdu, ináč zavolám kata.“

„Pán môj, koľko rokov vám púšťam žilu! Vari som vám dakedy zle slúžil, vari ste počuli čo len jediný raz z mojich úst lživé slovo?“ jachtal zmätene lekár.

Ale chán ho nepočúval. Zavolal kata a prikázal mu:

„Obes tohto človeka!“

Vtedy lekár padol pred chánom na kolená a začal prosiť:

„Ó, všemohúci vládca! Prišla moja smrť. Ak ti poviem pravdu — zahyniem, ak budem mlčať — aj tak je so mnou koniec. Radšej teda rozpoviem pravdu a umriem pokojne. Predal som tvoj život susednému chánovi za hrudu zlata, veľkú ako ľudská hlava. Tento nôž, otrávený smrteľným jedom, zhotovil sám chán. Keď som uvidel slová napísané na brúse, zamyslel som sa a pochopil som, že vlastnými rukami si kopem hrob. Vzдал som sa podlého úmyslu, vymenil som otrávený nôž za starý. Pán môj, to je celá pravda. A teraz urob so mnou, čo sa ti ráči,“ dokončil lekár svoju reč a smutne zvesil hlavu.

„Odpúšťam ti tvoj skutok, pretože si neztajil pravdu,“ odvetil chán. „Slová, ktoré som kúpil za tisíc zlatiek od žobráka na trhu, mi zachránili život. Chudák žobrák ich predal pod cenu. Jeho múdre slová sa nedajú ničím zaplatiť.“

Prel. VIERA DUDÁŠOVÁ

Na Hrade

ŠTEFAN MORAVČÍK

**Podťe, vtáčky štebotavé,
pozrieme sa, čo je práve
nové v našej Bratislave!**

**Vyletíme ponad Hrad
pohľadom sa pokochať —
koľko slávy, starej krásy
Bratislava pamätá si!**

**Prevrátený stôl nás volá,
ej, tu veľká bitka bola!
Tu sa králi ako malí
na vojakov radi hrali,
div nám všetko nezbúrali.
Len Dunaj sa ďalej valí...
Ofúkne nás vietor svieži,
koľko domov, zlatých veží!**

**My sme hrdí na náš Hrad,
čo vždy pevne bude stáť.
Kto sa blíži z Petržalky,
toho Hrad už víta z diaľky.**

**Aj tým veľkým do očí
slzička hned vyskočí,
lebo doma, ved' to viete,
najlepšie je na tom svete!**

Vrana

RINA ZELONAJA / SERGEJ IVANOV

Sedeli na priedomí u Tamary Tichonovny a rozprávali sa. Reč prišla aj na chrabrych ľudí. Takí vám vynesú z horiaceho domu tri deti alebo dedka, ktorý zabudol ujsť, hoci vedel, že horí.

Hovorili aj o jednom človeku, ktorý skočil do vody zachrániť topiaceho sa, hoci sám nevedel plávať. Potom ich musela vytriahnuť jedna pani a dať im umelé dýchanie.

O podobných prípadoch by sa dalo hovoriť donekonečna.

Miťa, hoci bol najmenší zo všetkých, chcel tiež porozprávať jeden príbeh. No len čo otvoril ústa, zamĺkol. Saša mu hovorí:

„Čo je s tebou? Rozprávaj!“

Miťa sa zahanbil.

„Nie,“ hovorí, „to je o niečom inom.“

Všetci už naňho pozerali, a tak či chcel, či nechcel, musel rozprávať...

Raz sa vracal s babkou zo železničnej stanice. Išli po kraji cesty, lebo okolo nich sa hnali autá.

Vtom vidia, ako k nim letí nákladné auto. Babka pritiahla Miťu ešte viac ku kraju. Zrazu sa na ceste objaví vrana. Vykračuje si, akoby sa nechumelilo!

Miťa na ňu kričí:

„Zbláznila si sa? Ideš preč! Šic!“

Auto je už celkom blízko. Vrana si len vykračuje. Vlečie po zemi zlomené krídlo.

To je koniec!

Miťa zažmúril oči.

Zrazu ostalo ticho. Miťa otvoril oči — vrana pomaly kráča pred obrovským kolesom. Nákladniak stojí. Keď vrana zliezla do trávy, auto prudko vyrazilo. Šofér mal asi naponáhlo, ledvaže stihol Miťovi zamávať.

„Ak ho niekedy stretnem,“ povedal Miťa, „určite ho spoznám. Má biele zuby.“

Odvtedy sa mi vrany stali blízkymi. Ak niekto hodí do nich kameň, nech si ma neželá.

Prel. BRANISLAV CHOVAN

Krajina Dživiben

JÁN BERKY / ONDREJ SLIACKY

V hlbokých, temných horách žil raz Cigán-uhliar so synom Láčhom. Uhliar bol phúro, starý, a po ničom inom netúžil, len aby mohol zomrieť v krajine Dživiben, v ktorej žijú samí Cigáni. Darmo mu syn vyvrával, že takej krajiny na svete niet, starý Cigán si húdol len svoje. A tak Láčho od rána do večera stínal a štiepal stromy, zakladal miliere a každý groš, čo utŕžil za vypálené uhlie, odkladal v kolibe do hlineného krčiazka, aby raz mohol otcovi splniť jeho túžbu.

„Ej, dade,“ vraví raz Láčho otcovi, „pozrite sa, aký veľký milier sa mi podarilo postaviť. Z toho bude uhlia, že ho neodvezie ani tucet vozov.“

Pozrel sa starý Cigán na milier, ale nepotešil sa, ako očakával syn. Ba ešte aj zosmutnel.

„A čože, otec?“ čuduje sa Láčho. „čo smútite, keď by ste sa mali radovať? Veď za peniaze, čo utŕžime za uhlie, kúpime si koňa i voz a pôjdeme ta, kde niet ani hladu, ani zimy, kde je iba žeravé slnko na belasom nebi.“

„Veď by som sa ja, mro čhávo, milý synku, radoval,“ vraví starý Cigán, „ale ako sa môžem, keď sa mi minulej noci prisnilo, že nám milier ohnivé kone rozniesli na kopytách?“

„Ohnivé kone?“ zasmial sa Láčho. „Kde by sa tu vzali? Veď sem horko-ťažko vtáčik-letáčik priletí.“

Nepresviedčal starý Cigán syna, nekazil mu radosť. No keď sa začalo tmiť, nebral sa do koliby, ale zostal vonku pri milieri.

„Vari tam len nebudete do rána, dade,“ mrzel sa Láčho na otca. „Poďte, treba si nám obom oddýchnuť.“

Ale uhliar nie a nie počúvnuť syna. Až keď mu Láčho slúbil, že sám zostane strážiť naukladanú

kopu dreva, dal sa prehovoriť. No ešte aj keď odchádzal, pripomenul mu:

„Len nezaspi, synku, lebo sa nám veľmi zle prihodí.“

Zaveril sa Láčho na svoju cigánsku vódi, dušu, že ani oko neprivrie, no len čo zostal sám, už mu aj hlava padla na prsia. Ktohovie, dokedy tak spal, či veľa, či málo, iba keď ho prebudí náramný dupot. Vtedy roztvoril oči, vyskočil na nohy, no hneď sa od strachu aj prikročil, lebo z čiernej oblohy rútili sa naňho tri ohnivé kone.

Už sa lúčil Láčho so životom, no kone akoby ho ani nevideli.

Vrhli sa na milier a dovtedy po ňom dubasili, kým ho nerozmetali do posledného polena. Potom zaerdžali, spätili sa na zadné nohy a podho, odkiaľ prišli.

Zažalostil Láčho, zmarenej roboty mu prišlo ľúto. No ešte viac sa rozžialil, keď si spomenul, že sa otcovi zaveril a slovo nesplnil. Nuž začal rýchlo zhladávať pole-ná, nosiť ich na kopu, a neprestal dovtedy, kým milier nebol znova ako prv.

„Všetko je v poriadku, mro čhávo?“ pýta sa starý Cigán, len čo ráno vystrčil hlavu z koliby.

„Všetko, dade,“ prikývol Láčho. „Dnes obhodím milier zeminou a večer ho môžem zapáliť,“ zavádza mladý uhliar reč na iné, lebo nechce, aby si otec bližšie poobzeral milier. Preto berie aj lopatu a hádže naň pripravenú zeminu.

Lenže otec hneď zbadal, čo sa stalo s drevom. No nepovedal nič, len večer, keď syn založil vo vnútri miliera ohník, čo mal veľké polená premeniť na hrudky dreveného uhlia, vraví:

„Dnes v noci, synku, postrážim milier ja. Ty si pospi.“

„Vám treba spánok viac než mne,“ pätí sa Láčho.

„Poslúchni ma, mro čhávo,“ nedá sa odbiť starý Cigán. „Ak sa má prihodiť niečo zlé, nech sa to stane mne. Ty si mladý, treba ti ešte žiť.“

„O čom to zas, dade, hovoriť!“ zasmial sa Láčho.

„O ohnivých koňoch,“ odvetil starý Cigán vážne.

Ale Láčho len rukou hodil, tváriac sa, že všetko je iba taký pochabý výmysel. Zato v noci, keď zostal pri milieri sám, nebolo mu do smiechu. Lenže minula hodina, minuli dve, a po koňoch ani chýru, ani slychu. Vari sa mu to všetko minulej noci iba prisnilo? No vtom sa rozžiarila

obloha tromi plameňmi a hneď nato ozval sa dupot konských kopýt. Najprv len taký vzdialený, tlmený, ako keď sa z diaľky ohlasuje búrka, no ako sa plamene rozjasňovali, aj dupot silnel, mohutnel, že sa až zem otriasala. Vyskočil vtedy Láčho na nohy, ba aj sukovú palicu schytil, aby si milier obránil. No keď zazrel, ako sa tri ohnivé kone, ktorým z nozdier šlahajú plamene, rútia

na neho, nevydržal, hodil sa v strachu na zem, hlavu si prikryl rukami. Keď potom vstal, nechcel veriť vlastným očiam: po milieri ani stopy, len tlejúce svetielka prezrádzali, kde sú rozhádzané polená.

Zaplakal Láčho od zúfalstva, no keďže nechcel, aby bol nešťastný aj otec, pustil sa zaraz do roboty. A nehľadel na nič, holými rukami zbieral tlejúce polená, bosými nohami stúpал po žeravých uhlíkoch a neprestal dovtedy, kým milier znova nestál na svojom mieste.

No potom už nevládal ani rukou pohnúť. Klesol do trávy a zaspal, akoby padol do hlbkej vody.

„Mro čhávo,“ zaprosil starý Cigán na pravé poludnie. „A čože sa tu v noci dialo, že máš dlane aj nohy spálené od ohňa?“

„Nič,“ zatajuje Lácho pred otcom ohnivé kone. „Asi mi ich v spánku plamene ošlahali.“

Starý uhliar sa zatváril, akoby synovi uveril, no večer, keď Lácho rozložil pri milieri oheň, vraví mu:

„Pod' spať, synku, a nechaj milier milierom.“

„Len si lahnite sám, dade,“ vraví Lácho. „Ja zostanem hore. Veď ak by sa niečo stalo s milierom, nikdy nevidíte, po čom ste celý život túžili.“

„Gulo čhávo,“ zaprosil starý Cigán, „ty si mi milší než to, o čom som len počul. Krajina Dživiben možno ani nie je.“

„A veru je,“ tvrdí odrazu Lácho inak, než dosiaľ hovoril. „Musí byť! Nuž ma neodhovárajte, milier ochránim, i keby som hneď mal prísť o život.“

Vtedy starý Cigán pochopil, že tu už nepomôžu ani slzy, ani prosby. Vzal vrece, naplnil ho páleným uhlím a pobral sa k starému, bútlavému dubu. Keď mu dal svoj dar, vložil hlavu do bútlaviny a žalostne zaprosil:

„Som čoro a phúro Rom, zázračný dub, chudobný a starý Cigán. A ak devla chce, aby som umrel, nech sa tak stane hoci aj hneď. No mám jediného syna, čo sa rúti do istej záhuby. Porad' mi, múdry strom, čo robiť, aby som mu zachránil život.“

Vtedy v bútlavine zašumelo, suché konáre dubu sa zazelenali mladým lístím a z koruny sa ozvalo:

„Celý život si žil statočne, čoro a phúro Rom, nuž počúvaj! Zo

studničky, čo vyviera za vašou chatrčou, naber aj so synom na pravé poludnie tri vedrá vody. Keď sa večer rozhorí nebo červeným plameňom, jedným vedrom oblejte milier, druhým plamenné nozdry koní a z tretieho vedra ich napojte. Zapamätáš si to, čoro a phúro Rom?“

„Zapamätám,“ odvetil starý Cigán.

V tej chvíli lístie zo zázračného stromu opáchlo.

„Teraz nám už treba len vykonať, čo nám poradil múdry strom,“ povedal starý Cigán synovi, keď sa vrátil domov.

Lácho prikývol. Nahotovil do troch vedier vodu a aby bol v noci pri sile, lahol si trochu

spať. Lenže kdeže trochu! Už je aj večer, a mládenec spí ako zabitý. Ba už aj ohnivé plamene vzbĺkli na nebi, a on stále nič. A starý Cigán ho nebudí, sám berie vedro a keď sa ohnivé kone

začali rútiť na milier, vychrstne vodu na drevo. Vtedy ohnivé kone zaerdžali a všetky tri sa vrhli na neho. Lenže to už bol Lácho na nohách. A hoci mu vstúpila hrôza do očí, neutiekol, schytil druhé vedro a šuch vodu na kone.

V tej chvíli nestáli pred ním ohnivé tátoše, ale tri obyčajné kone.

Spomenul si Lácho, že má ešte aj tretie vedro. Vzal ho a položil

pred kone. A tie akoby len na to čakali. Ponapíjali sa raz, dva razy a keď sa napili aj tretí raz, najväčší z nich hovorí:

„Sme traja cigánski bratia, Lácho. Otec nás zakliat, pretože sme sa ustavične hašterili a nepomáhali mu vo vyhni. Mali sme blúdiť svetom dovtedy, pokiaľ sa nenájde syn, čo má radšej otca ako svoj vlastný život. Ty si taký, Lácho, nuž si nás zbavil polovice kliatby. A keby si nás do rozbresku slnka podkul takými podkovami, čo aj sám odleješ, sňal by si z nás kliatbu celú.“

„Akože to ja nešťastný doká-

žem,“ zabedákal Lácho, „keď som jakživ nič takého nerobil?“

Posmutneli traja zakliatí bratia, hlavy sklonili.

„Ak nám nepomôžeš, Lácho,“ zažalostil prostredný, „na večné veky ostaneme takí, akí sme.“

Vtedy si starý Cigán spomenul, že kedysi dávno, keď bol ešte celkom malý chlapec, túlal sa so svojimi súkmeňovcami po svete. Chodili z dediny do dediny, z mesta do mesta, a všade kde prišli, chlapi porozkladali ohne, rozžeravili v nich kusy železa a potom z nich vykúvali podkovy a klince.

„Nuž čo,“ vzdychol si starý Cigán, „šťastie skúsiť môžeme, synku, aj keď niet na svete takého kováča, čo by za jednu noc dokázal podkovy aj uliať, aj pribiť na kónské kopytá.“

Potom vzal železný klin a mlat, zaviedol syna k veľkej skale a prikázal mu nalámať z nej poriadnu hrbu.

Ťažká to bola robota. Do krvi si Lácho zodral ruky, no kým nenalámal, koľko mu prikázal otec, dovtedy si ani len chrbát nevystrel.

„Ech, dade,“ fúka si na krvavé dlane, „a načože ste ma takto trápili? Vari len nebudeme podkúvať kone skalami?“

„A veru budeme, mro čhávo,“ prikývol starý Cigán a začal skálie obkladať suchými polenami.

Začudoval sa Lácho otcovej robote, ale nepovedal ani slova. Iba keď otec polená zapálil, nezdržal sa a zaúpel:

„Či ste už načisto prišli o rozum, dade?“

Ale Cigán nič. Len ďalšie polená priložil na oheň, ba začal ešte aj hlinu miesiť a tvarovať z nej akési duté podkovy.

„A teraz, synku,“ povedal starý Cigán Láchovi, keď boli kamene rozpálené do biela, „pre-

pichni hľbu železným klinom a napuší žeravinu do hlinených lôžok. Len rýchlo,“ súril ho, „lebo o chvíľu sa zabronejú zore.“

Neveril Lácho, že by žeravé kamene mohli tiecť, a ani sa len z miesta nepohol. No keď kone jeden po druhom smutne zaerdžali, akoby človek zaplakal, urobil, čo mu kázal otec. A naozaj. Len čo sa železným klinom dotkol rozžeravenej bielej hľby, začal z nej vytekať do hlinených jamôk ohnivý jarček. Keď žeravina vychladla, vzal starý Cigán kladivo, poklepal ním po hlinených lôžkach a odrazu je len na zemi hľba železných podkov.

„Rýchlo, synku, podkúvaj tých nešťastníkov!“

Vtedy už Lácho neváhal, zvrátil sa okolo koní, akoby to bol odjakživa robil. Vtom úchytkom pozrel na nebo a zakvílil:

„Darmo sa usilujem, dade, zore sa bronejú.“

A ako to povedal, vystrel sa a vypustil kladivo z ruky.

„Synku môj,“ zaúpel starý Cigán, „podkúvaj, keď si už raz začal.“

Zohol sa Lácho po kladivo a veru dobre urobil, lebo posled-

ný klinec do poslednej podkovy práve vtedy zatíkal, keď mu do očí udreli prvé ranné slnečné lúče.

„Dade, a či dobre vidím?“ vykrikol Lácho, keď sa znova rozhladel okolo seba. Tam, kde prv boli kone, stáli teraz traja prenádherní cigánski mládenci: vlasy ako havranie perá, nosy ako orlie zobáky, oči ako najčernejšia smola.

„Ďakujeme ti, Lácho, i tebe, starý otec,“ vraví najstarší z nich. „Vrátili ste nám ľudskú podobu. Zato jednému z vás splníme, čo si len bude želať.“

„Mne netreba nič,“ ukláňa sa starý Cigán mládencom, „som už phúro, starý, a čoskoro umriem. Ale ak môžete, urobte šťastným môjho syna.“

„A veru nie,“ vraví na to Lácho, „nechcem ja pre seba nič. Len otca mi odveďte do krajiny Dživiben, nech aspoň pred smrťou zažije trochu šťastia.“

„Môžeme splniť želanie len jednému z vás,“ ozval sa prostredný brat. „Nuž sa rozhodnite.“

„Pomôžte synovi,“ zaprosil starý Cigán.

„Pomôžte otcovi,“ zaprosil jeho syn.

Vtedy pristúpil k nim najmladší brat a vraví:

„Až teraz ste z nás naozaj sňali hroznú kliatbu. Lebo keby ste boli mysleli len na seba, ako my kedysi, znova by sme sa boli zmenili na ohnivé kone. A teraz poďte, odvedieme vás do krajiny, v ktorej niet ani biedy, ani zimy, niet smútku ani nešťastia, lebo v tej krajine sa Cigáni len rodia a nikdy neumierajú.“

A tak sa starý Cigán aj so synom dostali do krajiny Dživiben, kde žijú dosiaľ; Lácho v nej podkúva kone a phúro dade, starý otec, ráta vnúčence, aj keď sa ich nikdy nemôže dorátať.

Slovensko na prahu dneška

„My staviame trať — trať stavia nás“

Moderný vek vložil do rúk ľudí obrovské bohatstvo. Parný stroj, elektrina, železnica, lode a lietadlá, továrne, telefón, televízor i najnovší počítač urobili náš život ľahším a pohodlnejším. No keď sa rodili tieto vynálezy a stavali fabriky, tak to s tým bohatstvom vyzeralo dosť čudne — deti textilných robotníkov chodievali chatrne oblečené, deti roľníkov boli neraz hladné. Robotníci, ktorí prácou svojich rúk vytvárali celé toto bohatstvo, z neho dostávali iba odrobinky. Najväčšiu časť koláča si nechávala hŕstka boháčov, továrnikov, bankárov, veľkostatkárov. Nebolo to inak ani na našom Slovensku. Veľké bohatstvo lesov i podzemných nerastov ležalo zväčša ladom, nevyužitú, a tisíce šikovných ľudí s pracovitými rukami biedilo, alebo sa vyberalo hľadať šťastie za more, do Ameriky.

Toto všetko sa podujali zmeniť robotníci vedení komunistami, keď sa vo februári 1948 stali po dlhých bojoch pánmi vo svojej krajine.

Nová vláda vedená Klementom Gottwaldom urobila rozhodný krok. Znárodnila všetok priemysel — nie iba najväčší a najdôležitejší ako dovtedy. Žiaden pán továrnik, žiaden bankár nesmel viac rozhodovať o výsledku práce českých a slovenských robotníkov. Národné podniky mali slúžiť všetkým obyvateľom našej vlasti. V rukách robotníkov sa ocitli aj banky, bane a veľkostatky. A pred

nimi stála otázka, ako najmúdrejšie naložiť s obrovským bohatstvom. Ako ho využiť v prospech seba i svojich detí, aby život všetkých bol šťastný a krajší?

V starých školách neučili deti robotníkov, ako sa riadia fabriky. Nebolo vtedy ani veľa inžinierov, ba mnohí potajme dúfali, že robotníci túto novú úlohu nezvládnu a všetko sa vráti k starým poriadkom. Ale robotníci si poradili. V máji roku 1949 sa zišli na 9. zjazde Komunistickej strany Československa v Prahe. Spoločne popremýšľali o tom, ako zjednotiť sily všetkých a rozumne naložiť s bohatstvom, ktoré naša krajina mala. Na tomto zjazde vytvorili aj plán, ako odkliať nevyužitú bohatstvo slovenskej zeme. Čarovným slovom, ktoré malo otvoriť bránu k dnešku a urobiť našu krajinu bohatou, bolo slovo industrializácia. Znie veľmi učene, ale preložené do obyčajného jazyka znamená asi toto — nie v poľnohospodárstve, ako to mnohí dovtedy Slovensku navrávali, ale v moderných závodoch je zábezpeka šťastnej budúcnosti. Fabriky, bane, železiarne, strojárne pomôžu odkliať poklady našej zeme, dajú prácu a chlieb státisícom ľudí. Na postavenie nových tovární bolo treba okrem pracovitých rúk i peniaze. Zisky zo znárodnených tovární však už neplynuli do vreciek továrnikov a bankárov, ale práve z nich sa mohli stavať nové železnice, školy, nemocnice, divadlá a sídliská, a predovšetkým nové fabriky. Slovenskí a českí robotníci sa spoločne pustili do veľkého diela industrializácie. Za život jednej jedinej generácie, za dve desaťročia sa zmenil život na Slovensku na nepoznatie.

Spútaný Váh

Päťsto kilometrov dlhý Váh oddávna pri-nášal vody zo zasnežených tatranských kon-

čiarov na úrodné juhoslovenské nížiny. Jeho ryby pomáhali sýtiť ľudí a po jeho chrbte leteli plte naložené výrobkami slovenských remeselníkov. No Váh prinášal nielen dobro. Jeho vody sa neraz zmenili na ničivý živel. Povodne nemilosrdne strhávali mosty, zaplavovali dediny, zalievali úrodnú pôdu. Už pred šesťdesiatimi rokmi sa na rysovacích doskách inžinierov a projektantov zrodila odvážna myšlienka — silu Váhu skrotiť a spútať do celej reťaze priehrad. Z ničiteľa sa mal stať tvorca — vody Váhu mali zavlažovať pôdu vtedy, keď to bude treba, ich sila mala rozkrúcať turbíny elektrární. Celé Považie malo zmeniť svoju tvár. V kapitalistickom Československu, v Československu boháčov, fabrikantov a veľkostatkárov však nebolo dosť peňazí a chuti na uskutočnenie smelého projektu. Postavili iba stupeň v Ladcoch. Až robotnícka vláda sa pustila s plnou vervou do výstavby vážskej kaskády a zmenila odvážny projekt na skutočnosť.

Ako prvú dokončili Oravskú priehradu, ktorú začali stavať už počas vojny. Podľa plánov mala byť dokončená na jeseň roku 1953. No robotníci a inžinieri zápasiaci s mnohými technickými ťažkosťami i nedôverou ľudí prišli s nečakaným návrhom. Ak by priehradu dokončili na jeseň, muselo by sa čakať až na jarné vody roku päťdesiateho štvrtého, aby sa naplnila. Nie, dokončia ju o pol roka skôr, a tak vlastne oravská voda bude môcť o celučký rok skôr vyrábať elektrinu, na ktorú netrpezlivo čakajú nové fabriky a sídliská. Svoje slovo dodržali. V kraji, ktorý patril k najchudobnejším na Slovensku, sa rozlialo „oravské more“. Už stavba priehrady dala prácu stovkám Oravcov, elektrina z jej dvoch turbín rozkrútila stroje v oravských fabrikách a jej vody lákajú milovníkov vodných športov. Keby vyschli všetky prítoky Váhu, môže voda z Oravskej priehrady naplniť jeho koryto tri celé mesiace! Od priehrady na severnej Orave vlastne závisí celá kaskáda.

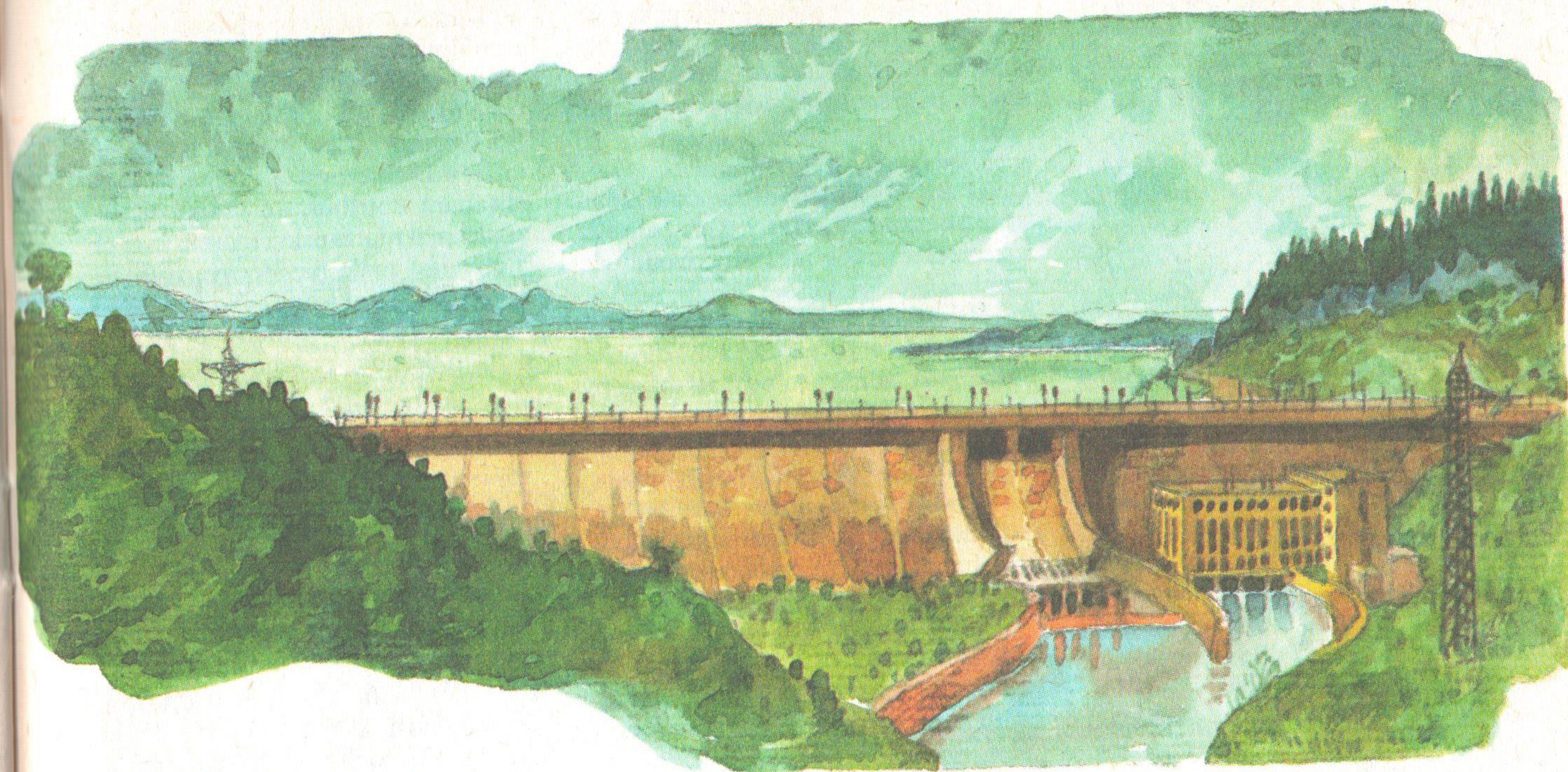
Keď najbližšie pocestujete rýchlikom hore Považím a za oknami zbadáte Nosickú prie-

hradu, všimnite si kúpele Nimnicu na druhom brehu priehradnej nádrže. Dnes minerálny prameň vracia zdravie ľuďom, no keď pred tromi desaťročiami vytryskol zo zeme, spôsoboval stavbárom nemalé ťažkosti. Veď minerálna voda rozleptá i ten najpevnejší betón! S pomocou geológov prameň preložili kúsok ďalej a postavili 40 metrov vysokú a 473 dlhú betónovú hrádzu priehrady, ktorá odvtedy drží milióny litrov vody ako zásobu nielen pre vlastnú elektrárňu, ale i pre turbíny v ďalších, nižších stupňoch. A ešte niečím je táto priehrada zvláštna. Na jej stavbe sa zišli tisíce mladých ľudí — zväzákov. Ako Priehrada mládeže sa zapísala nielen do našich dejín, ale i do života mnohých z generácie tvójich starých rodičov.

Železnica stavia ľudí

Bolo to práve 8. marca 1948, keď do malebného zákutia Štiavnických vrchov, ktoré onedlho dostalo názov Údolie radosti, prišlo prvých dvadsaťštyri mladých ľudí. Mali postaviť tábor a pripraviť všetko na začatie stavby — Trate mládeže. Hneď po vojne mladí ľudia uskutočnili svoje prvé stavby vďaka, no napriek istým skúsenostiam sa mnohým zakrútila hlava, keď 27. októbra 1947 padol na konferencii Zväzu slovenskej mládeže návrh prevziať celú stavbu železnice Hronská Dúbrava — Banská Štiavnica ako stavbu mládeže. A dokončiť ju namiesto plánovaného roku 1952 už 28. októbra 1949! To bola odpoveď mladých na výzvu Klementa Gottwalda urobiť všetko pre zdar dvojročnice.

Banská Štiavnica, mesto s európskou banskou slávou, mala železnicu už pred stopäťnástimi rokmi. Ale úzkokoľajka, po ktorej vláčiky ťahala dýchavičná lokomotíva Anča, už dávno nestačila. Ak nemalo mesto zaspať spánkom Šípkovej Ruženky, potrebovalo modernú a rýchlu železnicu. Stavba dvadsaťkilometrovej novej trate pokračovala slimačím tempom až do okamihu, keď ju prevzali mládežníci. V deviatich táboroch Údolia ra-

Oravská priehrada.

dosti sa za 18 mesiacov vystriedalo vyše 40 tisíc mladých ľudí zo všetkých kútov našej vlasti, ba i z cudziny. Lopaty a krompáče vzali do rúk i mladí ľudia z Bulharska, Poľska, Albánska, Francúzska, Rakúska i Nórska. Spolu s tromi tisícmi špecialistov — mínermi, razičmi tunelov, železničiarimi doslova prenášali hory. V strmých svahoch skopávali zárezy pre trať, vršili až 18 metrov vysoké násypy na koľajnice, razili 120 metrov dlhý tunel, montovali novučký most nad Hronom. Prichádzali sem nie za zárobkom — veď odmenou bývala iba modrá zväzácka košeľa — ale s pocitom, že vlastí ich potrebuje. Priťahovalo ich dobrodružstvo práce, dieťa, čo rastie pod rukami a zostane ako večný pomník. „My staviame trať — trať stavia nás!“ — znelo ich heslo. Okrem šiestich hodín každodennej práce na stavbe zostávalo veľa času na kultúru, diskusie, prednášky i vzájomné poznávanie. Na Trati mládeže vznikli súbory, kultúrne telesá

a predovšetkým nový životný pocit mladých ľudí. Zrodila sa nová generácia — generácia Trate mládeže. Tvoji starí rodičia. Bola to zvláštna generácia. Strana im úplne mladým zverila veľké úlohy — veď okrem tejto železnice stavali Priehradu mládeže, Dedinu mládeže pri Kolárove, Novú hutu Klementa Gottwalda v Kunčiciach, ba krátko mohli riadiť i celé mesto (Brno). Nielen na týchto stavbách, ale všade strana verila, že nový svet treba budovať predovšetkým s novými, mladými ľuďmi. Mladí skôr prekonávajú staré návyky. O činoch tejto generácie, o fabrikách, rozoraných medziach a iných podivuhodných veciach, ktoré sa udiali v našej krajine, však až nabudúce.

(Pokračovanie)

Píše dr. ALŽBETA SOPUŠKOVÁ
Katedra čs. dejín a archivníctva FFUK

ILUSTRUJE JOZEF CESNAK

Aprílový dážd ako detský plač — dlho netrvá

Rozhovor s folkloristom Klimentom Ondrejkom

Apríl by sa mal začínať žartmi a vtípkovaním. Keďže ste známy folklorný zberateľ, prezradíte nám nejaký váš obľúbený vtíp na ľudovú nótu?

Žartovných príhod kolovalo i koluje po Slovensku dosť a dosť. Nechcem ktorýsi uraziť uprednostnením iného, tak vám poviem aspoň tri:

Šiel slepý s hluchým na poľovačku. — Ak zazrieš dáku zver, povedz, nech dačo ulovíme, — povedal slepý.

— Ide zver, strieľaj! — skríkol hluchý.

— Trafil som? — opýtal sa slepý — A strelil si? — začudoval sa hluchý.

— Posolili ste to jedlo, mamka? — Čoby nie, hrst' soli som dala... — Juj, veď ste presolili! — A čím? Tou štipkou?

— Spíš?

— A čo?

— Desať korún by som si rád poži-
čal.

— Spím.

A čo porekadlo alebo príslovie, v ktorom by sa spomínal tento veselý mesiac?

V apríli žaby paprili. Keď pinka v apríli nepinka, zamrzla jej perinka. Ďuro-Dur, statky dur! Vtáčiky na Ďura predávajú boty a kupujú noty. Na Marka tráva už nemalká. Sekera, motyka, rýľ — kto toto prečítal, už je prvý apríl.

Vieme o vás, že milujete prírodu. Napokon, vyrastali ste v Liptove. Nikdy ste sa v hore nebáli?

V hore je samému otupno, najmä na neschodných prtkach a dialkach od poľí, kde zvon nedozvoní, kde spev kohútí šum strom neprehluší. Ale v páre pobyt v horách až povznáša. Raz však v zamagurských dialkach Lupčianky ma syn zakrochkaním pri diviačom ležovisku parádne vyľakal. Spomínal som mu totiž, ako som sa neúspešne pokúšal v časoch mládenectva jedno z pásikavých prasiatok pre drevorubačov sekerou uloviť. A ako do sihliacín ten krdlik diviačí možno i na moje šťastie ušiel.

Teraz sa začínam obávať osamelých dovolenkových obchádzok. Ako však pri rodných Sliachoch medvede ovce roztrhali a včelíny pováľali, ako pri Ploštíne vlkov postrieľali a medvede v Demänovskej doline psa zachranára dotrhali, mi všetky výlety znalci nízkotatranských prekrásnych a obzvlášť málo navštevovaných zákutí prísne zakazujú. No zakázané najväčšmi chutí — takže opäť pôjdem, milé hory poschodím...

Výsledkom vašej vytrvalej zberateľskej činnosti je celý rad publikácií. Za všetky spomeniem 12-zväzkový cyklus Deti detom. Keby ste mohli, čo by ste vy dožičili všetkým deťom?

Zdravie stále, dobrý pochop v škole, pamäť trvalú, povahu nekrieplivú i veľa úspešných koníčkov, tiež chuť do spevu i tanca, pripravenosť k prácam aj k hrám a všetko to, čo dobré si v svojej mysli prajú!

Naši čitatelia a aj my dospeli si pamätáme na vaše knižky Poviestky spod piecky, Zlatý vábnik, Rozprávania spod Salatína či Ja som malý remeselník. Ktoré remeslo a prečo sa vám najväčšmi páči?

Každé remeslo, každé povolanie, keď sa v ňom zaľúbenie nájde, je vzácne a prepotrebné. Som obdivovateľom šikovných rúk, umných hláv, ľudí mocných aj dobrých. Ak si však mám vybrať, budem sa ľudových piesní pridržať: v nich dievčina hovorí, že „kováča nevidno za dymom a tuho búcha kladivom“, stolár „dlátom dlátuje, rád s dievčatmi špásuje“, hrnčiar „hlinu pochytka, aj sa celý pokycká“, murár „maltu mieša — celý sa postrieška“ a tak ďalej a tak ďalej. A že ten mlynár múky namelie na halušky aj zemle, preto ho chce. Ja najmä preto, že v mlyne vrcholí veľká časť roľníckych prác — tých, čo živia drôbež, statky, všetku živú i nás.

Rozhovor pripravila
NATAŠA PAVULÁKOVÁ

Prečítaš na dúšok

„Niektorí závistliví ľudia o mne hovoria: — Ten Boletus je určite čarodejník a vie čarovať. Lenže ja a čarodejník? Veď ja neviem vyčarovať ani obyčajného zajaca. A hloba sa mi podarí vytiahnuť z klobúka tak raz za rok!“

Tak sa začína jedna z rozprávok z knižky Hubárske rozprávky od Vlada Bednára. Ujo Boletus — rozprávač rozprávok vie naozaj čarovať. Jednoducho preto, že vie zbierať huby a rozumie im. Chodí si len tak po lese, ale oči a uši má všade. Načúva, čo sa kde šuchne. A tak mu všetci obyvatelia lesa, ba i vetrik šuchoriaci v tráve, prezradia, kde rastú huby. V piatich rozprávkach ožijú: kuriatka, masliaky, plávky, kozáky, bedle, muchotrávky a ešte ďalšie a ďalšie huby. Veď ujo Boletus je ich kamarát. Keď nájde všetky huby pekne pokope, vyrozpráva im rozprávku: raz je to o maškrtnej princeznej, inokedy o čiernokňažníkovi či o dvanástich mesiačikoch, alebo o vesmírnych hubároch. Samozrejme, že huby sú hlavní hrdinovia. Žiaľ, ujo Boletus — Vlado Bednár už nie je medzi nami. Pozbierali sme s Ondrejom Sliackym jeho posledné rozprávky ako posledné hribiky. Možnože ešte nejaké ostali, veď dobrý hubár neprezradza svoje miesta.

BOŽENA TRILECOVÁ

Slniečko

Mesačník pre deti. Vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež.

27. januára, v deň svojich 65. narodenín, zomrela zaslúžilá umelkyňa Krista Bendová. Jej knihy plné sviežeho humoru rozjasňujú mysle a rozohrávajú fantáziu malých čitateľov už mnoho rokov. Spomeňme si len tie najznámejšie: Bola raz jedna trieda, Opice z našej police, Osmi-jankove rozprávky. Krista Bendová odišla náhle, nečakane, nestihla sa už potešiť z druhého vydania svojich Nezábudok, ktoré jej vydavateľstvo Mladé letá pripravilo k životnému jubileu. Zato čitateľov u nás i v zahraničí poteší onedlho jej posledné dielko, ktoré vyjde tohto roku v Medzinárodnej sérii obrázkových kníh. Bude mať názov Šťastný pes a prinesie drobné príbehy, čo zažili psíci so svojimi dvojnóhymi priateľmi na jednom sídlisku.

Od 13. do 19. marca sa konal medzinárodný knižný veľtrh v Lipsku v NDR, v dňoch 7.—10. apríla sa 25. veľtrh kníh pre deti a mládež v talianskej Bologni. Na oboch veľtrhoch sa so svojimi knihami zúčastnili aj Mladé letá. V Bologni bol okrem obchodného stánku aj kultúrno-propagačný stánok s výstavou na tému „Práca s knihou v materskej škole“. Túto výstavu pripravil Kruh priateľov detskej knihy na Slovensku.

2. apríla roku 1875 sa narodil dánsky rozprávkár Hans Christian Andersen. Dnes sa deň jeho narodenia oslavuje ako Medzinárodný deň detskej knihy. Oslavu každoročne pripravuje niektorá z členských krajín IBBY (to je anglická skratka Medzinárodného združenia detskej knihy). Tohto roku pripadla táto

Adresa redakcie: 815 19 Bratislava, Suvorovova 3. Telefón 523-26. Šéfredaktor Ján Turan, zást. šéfredaktora dr. Ondrej Sliacky, CSc., výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky prijíma kaž-

Zápisník Slniečka

prijemná povinnosť Austrálii, a tak odtiaľ pochádza posolstvo Čarovný koberec od spisovateľky Patricie Wrigtonovej, aj plakát výtvarníka Roberta Ingtena. Obaja umelci získali roku 1986 Medailu H. Ch. Andersena — najvyššie ocenenie, ktoré udeľuje IBBY tvorcom kníh pre deti.

5. apríla zablahoželáme k 55. narodeninám výtvarníčke Blanke Votavovej. Jej čisté, ľahké, nežné obrázky zútuľňujú nejednu knihu pre deti. Naposledy ilustrovala zbierku poézie sovietskych autorov Slniečko nám zostane (knihka vyšla v Mladých letách roku 1987). Želáme jej dobré štetce a pekné farby, aby nimi vytvorila ešte mnoho pekných obrázkov.

Koncom apríla otvorila v predajni detskej knihy na Hurbanovom námestí v Bratislave výstavu Kazašská detská kniha. Výstava potrvá aj v máji a bude na nej asi 150 kníh jednej z veľkých republík Sovietskeho zväzu.

Tí, čo radi čítajú sci-fi, si sotva nechajú ujsť Tajomstvo troch strelných od Jozefa Repku. Knihu vydali nedávno Mladé letá v edícii Stopy.

dá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlačie, Gottwaldovo nám. 6, 813 81 Bratislava. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

KRIMINALNA
ROZPRÁVKOVA
STRIEDA
RKU
PÁTRA

JE TO MALÉ, GULATÉ A ROZPRÁVKOVO MILÉ. SLNIEČKÁRI, POMÔŽTE TO NÁJSŤ, LEBO SA TO NIEKDE ZAGULALO! HĽADÁ HO NIEĽN "RKU", ALE AJ DRUŽINA ZBOJNIKOV. TVRDIA, ŽE TO MALÉ, GULATÉ, JE ICH KAPITÁN. RADO TO CESTUJE VO VOLSKOM UCHU A VO VRECKU POCESTNÉHO.

Z
TOHTO
MIESTA
VYDAVA
POVELY

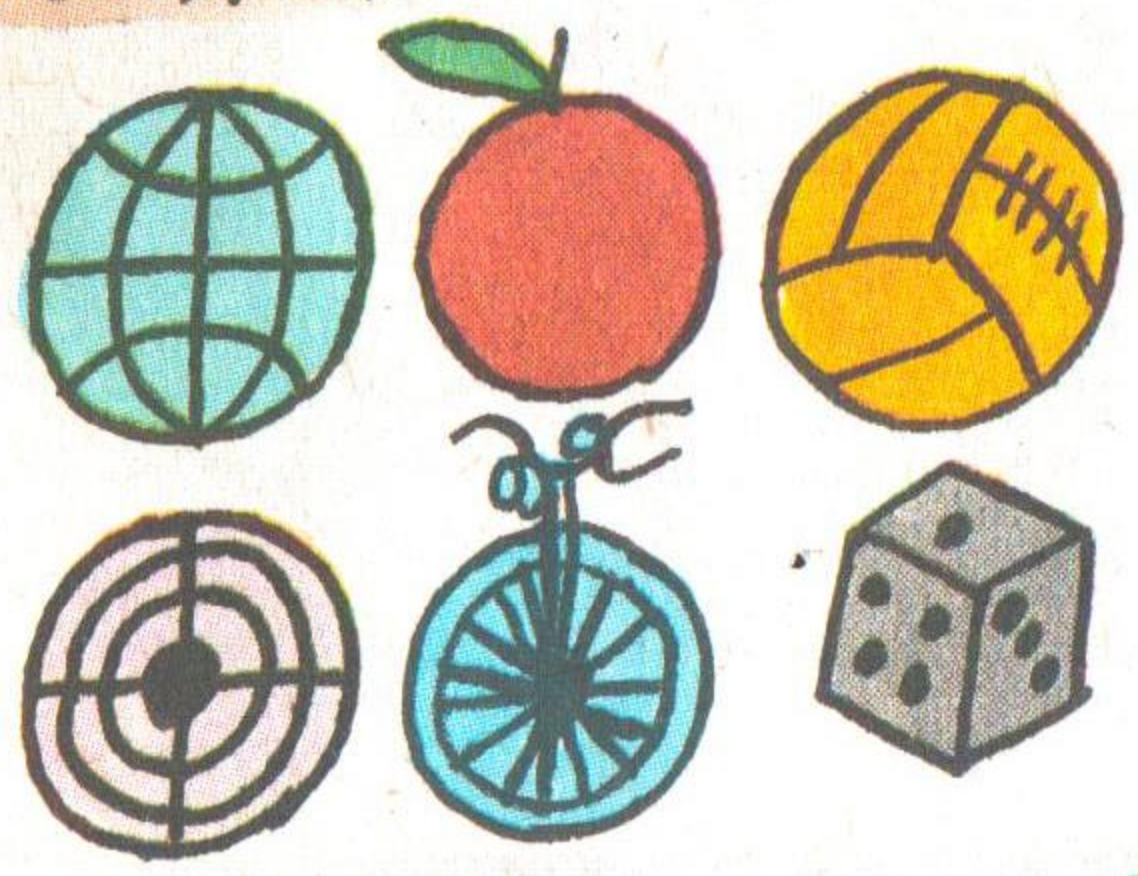

VODNÉ
TOKY PRE-
KONÁVA
POMOCOU LODICE
NA HALUSKOVÝ POHON

IDEÁLNY TVAR OKNA,
KTORÝM SA HĽADANÝ
PRETISNE DO SPIACE-
HO ZÁMKU. POTOM
OTVORÍ BRÁNU
SVOJIM VÄČŠIM
KUMPÁNOM.

NIEKOĽKO POKUSOV O
KRIMINALISTICKÝ PORTRÉT,
PODĽA ROZPRÁVANIA OČITÝCH
SVEĎKOV:

MENO:
FUNKCIA: KAPITÁN
ZVLÁŠTNE ZNAMENIE:
GULATÝ, MALÝ,
VEĽMI NEBEZPEČNÝ

MATKA
HLADANÉHO
RONÍ SLZY
AKO HRACHY...

Dopa
radového
zboj-
níka

Slony
zbojníckeho
kapitána

NA JEDNOM MIESTE ČINU
SA NAJEL NEÚPLNE VYPLE-
NÝ ZBOJNICKÝ PREUKAZ.

RKU
KONIEC